

วิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำอีสาน

AN ANALYTICAL STUDY OF ISAN KALAM

IN BUDDHIST ETHICS PERSPECTIVES

พระครูสังฆรักษ์วิวัฒน์ (อภิชาโต/สุวรรณศิริพงษ์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๗

วิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำอีสาน

พระครูสังฆรักษ์วิวัฒน์ (อภิชาโต /สุวรรณศิริพงษ์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๓

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

AN ANALYTICAL STUDY OF ISAN KALAM
IN BUDDHIST ETHICS PERSPECTIVES

Phrakru Sankaraksa Viwat (Abhijāto / Suwansiripong)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E. 2010

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....

(พระสุธีธรรมานุวัตร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

(พระมหาทวี มหาปญฺโญ,ศ.ดร.)

.....กรรมการ

(พระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธี,ดร.)

.....กรรมการ

(ดร.พิสิฏฺฐ์ โคตรสุโพธิ์)

.....กรรมการ

(ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธี,ดร. ประธานกรรมการ

ดร.พิสิฏฺฐ์ โคตรสุโพธิ์ กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : วิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคະລຳອີສານ
 ผู้วิจัย : พระครูสังฆรักษ์วิวัฒน์ (อภิชาโต / สุวรรณศิริพงษ์)
 ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธี, ดร. พช.บ.(ศาสนา), M.A., Ph.D.
 (Philosophy)
 : ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ ป.ธ.๘, พช.บ.(ปรัชญา),
 M.A.(Phil), Ph.D. (Philosophy)

วันที่สำเร็จการศึกษา : ๑ เมษายน ๒๕๕๔

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย ความสำคัญ ลักษณะและประเภทของคະລຳອີສານ และเพื่อศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคະລຳອີສาน
 ผลการวิจัยพบว่า

(๑) คະລຳອີສານ เป็นกฎกติกา หรือข้อห้ามทางสังคม ที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม ในการอยู่ร่วมกันในสังคมของชาวอีสานที่มีมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาที่แยบยล โดยอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในการบัญญัติข้อห้ามมิให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของคະລຳแล้ว พบว่า ยังไม่มีการกำหนดถึงลักษณะที่ชัดเจนไว้ เนื่องจากตัวบทของคະລຳบางสำนวนมีนัยความหมายที่ทับซ้อนกันในหลายมิติ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดลักษณะของคະລຳตามพฤติกรรมของตัวแสดง (Actor) ที่มีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม เป็นสามลักษณะ ได้แก่ คະລຳทั่วไป คະລຳเกี่ยวกับตนเอง และคະລຳเกี่ยวกับผู้อื่น

(๒) เมื่อทำการวิเคราะห์ตีความ พบว่า คະລຳອີສานทั้งสามประเภทมีพื้นฐานมาจากกรอบแนวคิดตามหลักพุทธจริยธรรมหลายระดับ นับแต่ เบญจศีล กุศลกรรมบถ ตลอดจนมรรคมีองค์แปด และค้นพบว่า คະລຳອີສานเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ตามแนวทางของจริยธรรมมาเป็นวาทกรรมเชิงปฏิบัติอย่างกลมกลืนสามารถนำมาใช้ในการอบรมสั่งสอนและย้ำเตือนข้อห้ามปฏิบัติต่อผู้คนในสังคม ช่วยให้สังคมของชาวอีสานดำรงอยู่ได้อย่างสงบร่มเย็นเป็นสุข

Thesis Title : An Analytical Study of ISAN Kalam In Buddhist Ethics Perspectives

Researcher : Phrakru Sankaraksa Viwat (Abhijāto / Suwansiripong)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phrabaidheeka Sanae Ñānamedhi B.A, M.A.,Ph.D. (Philosophy)

: Dr. Phisit Kotsupho Pali 9, B.A, M.A.,Ph.D. (Philosophy)

Date of Graduation : April 1, 2011

ABSTRACT

The objectives of this research were to study background of Isan Kalam, meaning, essence and types of Kalam, and to interpret Isan Kalam in Buddhist ethics perspectives.

The findings are as;

(1) Isan Kalam is a rule or taboo discourse of society, which is the practical guide both in individual and common for living together. It is the formative order of Isan people. It is strategically local wisdom by referring to holy things for defending people from not making something wrong and making wellbeing and harmony society. The types of Kalam which are divided by human behavior conclude in threefold such as the General Kalam, the Self Kalam, and the Other Kalam.

(2) When interpreted Isan Kalam in Buddhist ethics perspectives, most of Isan Kalam was found with Buddhist ethics perspectives. Although there are multi-perspectives, levels of Buddhist ethics, i.e., five precepts, ten wholesome Virtues and eight-fold Path were overlapping in each Kalam. It is found that Isan Kalam was integrated any ethics concepts to be smoothly practical discourse and use to teach and remind the rule of society. It can make wellbeing and harmony society for Isan people.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งประกอบด้วย พระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธี,ดร. และ ดร.พิสิฏฐ์ โศตรสุโพธิ์

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่านที่กรุณาสอนสั่งให้ความรู้ คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณหน่วยงานและองค์กรต่อไปนี้ที่ได้อนุเคราะห์เอกสารข้อมูลสำคัญ สำหรับการวิจัย ประกอบด้วย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี ศูนย์วิจัยพหุ ศึกษาศาสตร์กลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ศูนย์ลาวศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น สำนักวิจัยศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มิ่ง หนองหาน เทศบาลนครขอนแก่น ตลอดจนผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ตำบลท่าวัด อำเภอแวง น้อย จังหวัดขอนแก่น ที่ให้คำแนะนำ และความรู้เกี่ยวกับกะลาอีสาน ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจ ในมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญนี้มากยิ่งขึ้น

ในท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณพระภิกษุวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนในระดับมหาบัณฑิตจนสำเร็จได้

พระครูสังฆรักษ์วิวัฒน์ (อภิชาโต/สุวรรณศิริพงษ์)

๒๘ มกราคม ๒๕๕๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๕
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๐
บทที่ ๒ แนวคิดคะลำอีसान	
๒.๑ ความหมายของคะลำอีसान	๑๑
๒.๒ ความสำคัญของคะลำอีसान	๑๒
๒.๓ ลักษณะของคะลำอีसान	๑๔
๒.๔ ประเภทของคะลำ	๑๔
๒.๔.๑ คะลำทั่วไป	๑๕
๒.๔.๒ คะลำเกี่ยวกับตนเอง	๒๓
๒.๔.๓ คะลำเกี่ยวกับผู้อื่น	๒๘
บทที่ ๓ การวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมในคะลำอีसान	
๓.๑ หลักพุทธจริยธรรม	๓๒

๓.๒ การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในคำอ้อสานทั่วไป	๓๕
๓.๓ การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในคำอ้อสานเกี่ยวกับตนเอง	๕๒
๓.๔ การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมคำอ้อสานเกี่ยวกับผู้อื่น	๖๖
บทที่ ๔ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	
๔.๑ สรุปผลการวิจัย	๗๓
๔.๒ ข้อเสนอแนะ	๗๔
บรรณานุกรม	๗๖
ประวัติผู้วิจัย	๘๐

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑ การวิเคราะห์พุทธธรรมในคัมภีร์ศาสนาทั่วไป	๓๓
๒ การวิเคราะห์พุทธธรรมในคัมภีร์ศาสนาเกี่ยวกับตนเอง	๕๔
๓ การวิเคราะห์พุทธธรรมในคัมภีร์ศาสนาเกี่ยวกับผู้อื่น	๖๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ ข้อ / หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่าง เช่น อง.ติก.(ไทย) ๒๒/ ๒๓/ ๒๔ หมายถึง พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๒ ข้อ ๒๓ หน้า ๒๔

พระสุตตันตปิฎก

ที.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ศีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคอีสาน หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย นับเป็นดินแดนถิ่นกำเนิดและที่อยู่อาศัยของชนเผ่าไทยลาวมาเป็นเวลาช้านาน ภาษา ศิลปะ วรรณกรรม วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของชาวอีสานมีเค้ามูลมาจากแหล่งเดียวกันกับชนชาวไทยลาวกลุ่มแม่น้ำโขง ที่อาศัยอยู่ในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Great Mekong Sub-region: GMS) ตั้งแต่แคว้นสิบสองปันนา ในมณฑลยูนนานของจีน ในหลวงพระบาง เวียงจันทน์ สุวรรณเขต และจำปาศักดิ์ของลาว โดยภาพรวมแล้วภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ของผู้คนเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกันในสาระสำคัญ มีแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดปลีกย่อยที่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพของท้องถิ่น และกาลเวลา^๑

ชาวอีสานส่วนใหญ่ เป็นคนที่ยึดมั่นในหลักธรรมแห่งศาสนา เชื่อในเรื่องบุญกรรม แต่ก็ตระหนักในคุณค่าของการพึ่งตนเองยิ่งกว่าพึ่งผู้อื่นหรือพึ่งบุญวาสนา ความโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ โอนอ่อนผ่อนปรนผู้อื่น เป็นลักษณะอีกประการหนึ่งของชาวอีสาน ซึ่งทำให้ดูเหมือนว่าเป็นคนรักความสงบ ไม่ชอบความขัดแย้งและดำรงตนเรียบง่าย นอกจากนี้ ด้วยความใกล้ชิดกับธรรมชาติ เพราะต้องพึ่งพาในการดำรงชีวิต ทำให้ชาวอีสานสังเกต จดจำ วิเคราะห์ และสรุปผลที่เกิดขึ้นนำมาเปรียบเทียบกับชีวิตและสังคมมนุษย์ นำมาร้อยเรียงเป็นบทสุภาษิตในรูปแบบของกาพย์กลอน คล้องจองไพเราะ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นคำสอน คำแนะนำ คำเตือนสติ และข้อคิดในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นคำปริศนา คำทาย คำตลกเหน็บแนม คำเกี่ยวพาราสิ ถ้อยคำสำนวนเหล่านี้มีทั้งที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และที่บอกเล่าสืบต่อกันมาด้วยการขับลำทำเพลง และการพูดจาในชีวิตประจำวัน^๒

ภาษาและวรรณกรรมอีสาน ที่มีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ซึ่งนอกจากจะมุ่งใช้ในการติดต่อสื่อสาร (Communication) ระหว่างกันแล้ว ยังรู้จักเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกาลเทศะ (Time and Space) ตลอดจนสามารถปรุงแต่งศิลปะการใช้ภาษาให้มีความสละสลวย งดงาม

^๑ เบนจาร์รณ นาราสะจัจ, ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาอีสาน, (ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

^๒ บุญเกิด พิมพ์วรรณธกุล และนภาพร พิมพ์วรรณธกุล, อีดี-คอง-คะล่า, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังน่านานาวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

มากยิ่งขึ้น ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมอีสานที่แสดงออกมาในรูปแบบของการใช้ภาษา มีทั้งที่อยู่ในรูปแบบลายลักษณ์วรรณกรรม (Written Literatures) ซึ่งมักพบจากโบราณ ที่ถูกจารหรือจารึกไว้^๓ และอยู่ในรูปแบบมุขปาฐะวรรณกรรม (Oral Literatures) หรือวรรณกรรมที่ถูกถ่ายทอดโดยการบอกเล่าหรือขับร้อง^๔

เมื่อพิจารณาเฉพาะการใช้ภาษาในรูปแบบมุขปาฐะวรรณกรรม หรือวรรณกรรมที่ถูกถ่ายทอดโดยการบอกเล่าหรือขับร้องดังกล่าว พบว่า ชาวอีสานมีการถ่ายทอดเรื่องราวที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ซึ่งเกี่ยวพันแนบแน่นอยู่กับประเพณีวัฒนธรรมของชาวอีสาน ผ่านภาษาในรูปแบบการบอกเล่าหรือขับร้องในหลายลักษณะ เช่น การเล่านิทานก้อม หมอลำกลอน หมอลำเรื่อง ผญา ตลอดจนคะลำอีสาน (ISAN Kalam)

คะลำ^๕ (Kalam) หมายถึง สิ่งต้องห้าม^๖ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นกฎกติกา หรือข้อห้ามทางสังคม ที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม ในการอยู่ร่วมกันในสังคมของชาวอีสาน ที่มีมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาที่แยบยล โดยอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในการบัญญัติข้อห้ามมิให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม^๗

ทั้งนี้ หากจะแบ่งประเภทของคะลำแล้ว สามารถแบ่งออกกว้างๆ ตามสิ่งที่ได้ไปเกี่ยวข้องกับหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ได้ ๓ ลักษณะ ได้แก่ คะลำที่สัมพันธ์กับบุคคล เช่น เมียกินก่อนผัว คะลำ คะลำที่สัมพันธ์กับสถานที่ เช่น ห้ามศพผ่านนาเขา คะลำ และคะลำที่สัมพันธ์กับเวลา เช่น แจกข้าวในวันพระ คะลำ^๘

จากการศึกษาในเบื้องต้น พบว่า คะลำหรือข้อห้ามแต่ละสำนวน แม้ว่าจะมีลักษณะตรงไปตรงมา แต่ก็มีความหมายลึกซึ้ง และสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเอาไว้เตือนใจ ดังนั้นเมื่ออ่านคะลำแต่ละสำนวน หากผู้อ่านได้คิดใคร่ครวญแล้วจะได้ทั้งคติธรรม สติปัญญาและก่อให้เกิดความคิดตรึกตรอง ตัวอย่างเช่น

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^๔ พระครูอภิรักษ์ชัยมงคล (พระมหาตุ้ กิตฺติวณฺโณ วงษ์มณี), “การศึกษาผญาเชิงจริยธรรมที่พระมงษ์ชาวอีสานนำไปใช้สอน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตมมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

^๕ บางพื้นที่ เรียกว่า “คะลำ” หรือ “จะลำ”

^๖ บุญเกิด พิมพ์วรรณธาตุ และคณะ, พจนานุกรมภาษาถิ่นอีสาน (เว้าอีสาน), (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^๗ บุญเกิด พิมพ์วรรณธาตุ และนภาพร พิมพ์วรรณธาตุ, อีต-คอง-คะลำ, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๗๑.

^๘ สีน้า จันทร์เพ็ญ และคณะ, มุลมั่งดั้งเดิม, (กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๓๐.

“ให้เขยนั่งสูง นั่งขาช่วยห้ำง ต่อหน้าเจ้าโคตรลุงตา คละล่า”^๕

คละล่าข้างต้น หมายถึง ห้ามลูกสะใภ้ ลูกเขย นั่งสูงหรือนั่งไขว้ห้างต่อหน้าญาติผู้ใหญ่ และลุง ตา เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงความไม่เคารพญาติผู้ใหญ่

“กินเข้าบ่ออัดฝาก่อง บ่สู้เก็บสู้เมียน คละล่า”^๖

คละล่าข้างต้น หมายถึง ห้ามกินข้าวแล้วไม่ปิดฝากะติบข้าว หรือไม่เก็บสำรับกับข้าว เพราะแสดงถึงความมั่งง่ายและไม่เรียบร้อย

“ฝนมีดพร้าว หอกดาบ ลีวขวาน กางคิ่น คละล่า”^๗

คละล่าข้างต้น หมายถึง ห้ามลับมีด พร้า หอก ดาบ ลีว ขวาน หรืออุปกรณ์ที่มีคม ในเวลา กลางคิ่น เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวมีแสงสว่างไม่เพียงพอ อาจพลาดถูกคมของอุปกรณ์เหล่านั้นบาดเจ็บ เอาได้ หรือคนในบ้านอาจเดินชนจนได้รับบาดเจ็บ

จากตัวอย่างคละดังกล่าว จะเห็นได้ว่าวิถีคิด การอบรมสั่งสอน การขัดเกลาใน วัฒนธรรมของชาวอีสานนั้น ได้ถูกสรุป เป็นคำพูด หรือวลีภาษิตที่สั้นกระชับ มีความหมาย เจิงปรัชญา และเป็นภาษาที่เรียบง่ายของชาวอีสานที่มีมาแต่บรรพกาล (Primitive) ดังนั้น วิถีคิดตาม แนวนี้จึงหมายถึง องค์กรวมของหลักการ หรือเหตุผลในเชิงคุณค่าและความหมายต่ออุดมการณ์ของ การดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งผู้คนในสังคมนั้นได้สร้างสรรค์และสะสมขึ้นมา ในความ พยายามที่จะแสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์และการปรับตัวกับระบบความสัมพันธ์ ทางสังคมและธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่ต่างกัน^๘ และอาจกล่าวได้ว่า คละอีสานที่ สืบ ทอดกันมาแต่บรรพกาล ก็มีลักษณะครอบคลุมความหมายของวิถีดังกล่าว

คละอีสาน จึงถือเป็นหลักการทางเกี่ยวกับข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติของชาวอีสาน ซึ่ง ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ และว่าด้วยปัญหาการตัดสินใจที่ดี ความชั่ว ความถูก ความผิด ความยุติธรรม หน้าที่ ธรรมเนียม และสิทธิ เป็นต้น อย่างไรก็ตามข้อห้ามและข้อควรประพฤติ

^๕ บุญเกิด พิมพ์วรรณเมธากุล และนภาพร พิมพ์วรรณเมธากุล, *ฮีต-คอง-คละล่า*, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลัง นานาวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๗๔.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

^๘ อานันท์ กาญจนพันธ์, *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อมรินทร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๕.

สากลเรียกว่า จริยธรรมนั้นก็ยังมึนงงที่มึนมองแตกต่างกัน เช่น นักจริยศาสตร์ในสำนักปรัชญาวิเคราะห์ (The Analytic School of Philosophy) มักมองว่าหน้าที่ของนักจริยศาสตร์ ก็คือ การวิเคราะห์และพิสูจน์ในเรื่องธรรมชาติของความคิด หรือทฤษฎีทางจริยธรรมเท่านั้นเอง โดยถือว่า จริยธรรมเป็นเพียงการศึกษาปรากฏการณ์ทางศีลธรรมในเชิงทฤษฎีเท่านั้น พวกเขาถือว่า จริยธรรมไม่มีหน้าที่จะวางกฎเกณฑ์ความประพฤติ เพราะหน้าที่ดังกล่าวนี้เป็นเรื่องของครูสอนศีลธรรม หรือผู้นำของศาสนา แต่นักปรัชญายุคปัจจุบันบางคน เช่นในกลุ่มนักอัตถิภาวนิยม (Existentialists) ถือว่านักปรัชญามีหน้าที่ที่จะต้องเสนอแนะวิถีชีวิตหรือหลักแห่งความประพฤติ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นแก่การดำเนินชีวิตด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะช่วยให้บุคคลบรรลุถึงจุดหมายปลายทางของชีวิต ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับชีวิต อย่างเช่น เกียกเกอการ์ด (Kierkegaard) ถือว่า ชีวิตมี ๓ ขั้นตอนคือ ชีวิตระดับสุนทรียะ หรือระดับความสุข ระดับจริยธรรม และระดับศาสนา ชีวิตของคนเราจะต้องผ่านจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูงขึ้นไปเรื่อยๆ เกียกเกอเชื่อว่า ชีวิตระดับสุนทรียะหรือระดับความสุขนั้นจะทำให้คนประสบกับความเบื่อหน่ายและความแห้งเหี่ยวในจิตใจ ฉะนั้น คนเราจึงจำเป็นต้องพยายามให้พ้นไปจากภาวะเช่นนี้ นั่นก็คือพยายามทำชีวิตให้พ้นจากระดับความสุขขึ้นไปสู่ระดับจริยธรรม แล้วก็ขึ้นไปสู่ระดับศาสนาตามลำดับ^{๑๑} เช่นเดียวกันกับ คะล่ำของชาวอิสานที่ถึงแม้จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับจริยธรรมขั้นพื้นฐานในระดับโลกิยธรรม แต่หากมีการวิเคราะห์แล้วก็จะเชื่อมโยงถึงจริยธรรมในระดับโลกุตระธรรมได้เช่นกัน

นอกจากนั้นแล้ว พุทธจริยธรรมก็ยังตอบปัญหาทางจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและสังคมส่วนรวม คำตอบสำหรับปัญหานี้เชื่อมโยงไปถึงปัญหาเกี่ยวกับเป้าหมายของชีวิตว่า ควรจะเป็นอย่างไร หรือว่าคืออะไร และปัญหาที่ว่าแก้ไขตนเองให้ดีขึ้นได้อย่างไร และควรปฏิบัติตนอย่างไร นี่เป็นปัญหาส่วนบุคคล แต่ก็มีปัญหาเกี่ยวกับสังคมด้วย นั่นก็คือ เราควรทำอะไรเพื่อความดีของสังคมหรือเพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติ สรุปลักษณะสำคัญของพุทธจริยธรรมก็คือพุทธสุภาษิตที่ว่า “จงเว้นชั่ว ทำดี และชำระจิตของตนให้ผ่องใส นี่ก็คือ คำสอนของพระพุทธทั้งหลาย”แล้วปัญหาที่จะติดตามมาอีกก็คือ แล้วการเว้นความชั่วทำดีดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการที่มีจุดจบหรือจุดสิ้นสุดหรือไม่ ปัญหานี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ว่ามีที่ สุดเป็นภาวะสมบูรณ์ เป็นความรู้แจ้งในอันติมัจจะ (Ultimate reality) อันเป็นอสังขตะอยู่จริงๆ หรือไม่ ซึ่งเราต้องเชื่อว่าจุดจบดังกล่าวนี้มีอยู่จริง ถ้ามีเช่นนั้นแล้วเรื่องของจริยธรรมและกฎศีลธรรมทุกอย่างก็เป็นสิ่งที่ไร้

^{๑๑} เก. เอ็น. ชยคิลเลก, **จริยศาสตร์แนวพุทธ (Ethics in Buddhist Perspective)**, แปลโดย สุเชาว์ พลอยชุม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

ความหมายโดยสิ้นเชิง^{๑๔} เช่นเดียวกับคละำของชาวอีสานที่นอกจากจะเป็นหลักจริยธรรมส่วนบุคคลแล้วก็ยังรวมไปถึงหลักจริยธรรมที่จะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือความสงบสุขของสังคมด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น จะเห็นได้ว่า คละำอีสาน นับเป็นมรดกทางสังคมอย่างหนึ่ง ทั้งในทางที่เป็นประโยชน์และในทางที่เป็นจุดด้อย ส่วนที่เป็นประโยชน์เพราะเป็นสิ่งที่มีความค่าเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมของบรรพชนที่มีแนวคิดเชิงคติธรรมแฝงอยู่มาก และที่ว่าเป็นจุดด้อยนั้นเพราะยากแก่การที่จะจดจำ การนำไปถ่ายทอดและอธิบายความหมาย เนื่องจากต้องอาศัยการตีความในถ้อยคำซึ่งซ่อนหลักธรรมคำสอนไว้ เพราะฉะนั้น ผู้มีศักยภาพที่จะนำจริยธรรมที่แฝงอยู่ในคละำอีสาน ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมนั้นยังมีน้อย อีกทั้งผู้วิจัยเชื่อว่า ในการศึกษา คละำอีสาน จำเป็นต้องศึกษาวิถีคิดด้านจริยธรรม คุณธรรมของชาวอีสาน ในเชิงพุทธจริยธรรมอย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าจะมีผู้รู้ได้รวบรวมและตีความคละำเอาไว้มากมาย แต่ก็ยังไม่มีท่านผู้ใดจัดศึกษาแนวคิดคละำในเชิงพุทธจริยธรรมอย่างเป็นระบบ และแนวคิด คละำอีสาน ยังคงมีอิทธิพลต่อความเชื่อและวิถีชีวิตของสังคมอีสานสมัยปัจจุบัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแรงบันดาลใจที่จะศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคละำอีสานอย่างเป็นระบบ และศึกษาอิทธิพลของแนวคิดคละำต่อวิถีชีวิตคนอีสานสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ความรู้และกระบวนการขัดเกลาสังคมด้านคุณธรรม ผ่านวรรณกรรม “คละำ” แก่ชาวอีสานร่วมสมัย อันจะเอื้อประโยชน์ในการศึกษาวัฒนธรรมและองค์ความรู้อีสาน ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ และประเภท ของคละำอีสาน
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคละำอีสาน

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ แนวคิด “คละำ” อีสาน มีความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ และประเภทเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏอยู่ในคละำอีสาน มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาที่จะศึกษาหลักคำสอน “คละำ” ของอีสาน ในประเด็นเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ ประเภท และอิทธิพลของ “คละำ” ต่อวิถี

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓ -๔.

ชีวิตของชาวอีสาน ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมของภาคอีสาน อาศัยกรอบพุทธจริยธรรม ที่เป็นฐานจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่ง “กะล่ำ”บางบทได้อาศัยหลักพุทธจริยธรรมเป็นกรอบคำสอนมาวิเคราะห์ว่า “กะล่ำ” แต่ละบทสามารถตีความสรุปลงในจริยธรรมระดับใดได้บ้าง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดย การรวบรวมวรรณกรรม คำสอนที่เรียกว่า กะล่ำ ในรูปวรรณกรรมมุขปาฐะ มีผู้รวบรวมเป็นหมวดหมู่ ได้ทำการรวบรวมและตีพิมพ์ออกเผยแพร่เป็นที่รู้จักกัน หลายเล่ม เช่น “ฮีด-คอง-กะล่ำ” ของบุญเกิด - นภาพร พิมพ์วรรณกุล “มูลมังตั้งเดิม” โดยสีน้ำ จันทร์เพ็ญ และคณะ “พญา” ภาสิตโบราณอีสาน โดยปริษา พิณทอง “คติชาวบ้าน” โดย จารุวรรณ ธรรมวัตร เป็นต้น และพระไตรปิฎก ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพุทธจริยธรรม รวมทั้ง ตำรา เอกสาร บทความ และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง มาเป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัย

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย

๑.๕.๑ กะล่ำ (Kalam) หมายถึง ข้อห้ามที่เป็นกฎ กติกาของสังคม เป็นการบัญญัติข้อห้ามมิให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติของบุคคลในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมด้วยความสงบเรียบร้อย

๑.๕.๒ อีสาน (ISAN) หมายถึง พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ๑๕ จังหวัด ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของแนวคิด “กะล่ำ” และมีการใช้กะล่ำอย่างกว้างขวาง ในงานวิจัยนี้หมายเอา ชาติพันธุ์อีสาน ที่อยู่ในภาคอีสาน หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑.๕.๓ พุทธจริยธรรม (Buddhist Ethics) หมายถึง หลักเกณฑ์ทางจริยธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้เป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลาง จนถึงระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติ เท่าที่มนุษย์จะพัฒนาคุณภาพจิตของตนขึ้นให้ถึงได้ ในงานวิจัยหมายถึง หลักศีล ๕ กุศลกรรมบถ ๑๐ และ มรรคมีองค์ ๘

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรมของชาวอีสาน รวมถึงกะล่ำอีสาน ที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของวรรณกรรมต่างๆ เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับกะล่ำอีสานโดยตรงนั้นแทบจะเรียกได้ว่ามีน้อยมากส่วนใหญ่จะถูกกล่าวอ้างถึงบ้างในงานวิจัย หรือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาจริยธรรมของชาวอีสานจากวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน การละเล่นอีสาน ตลอดจนนาฏกรรมต่างๆ ดังนี้

ประยงค์ แสนบุราณ เทพพร มังธานี และภคินิตย์ เพชรปานิวงส์^{๕๕} ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการตีความผลญาอีสานเชิงปรัชญา พบว่า ในทรรศนะเรื่องความจริง ชาวอีสานมีลักษณะแบบจิตนิยม คือ มีความเชื่อว่ามนุษย์มาจากพญาแถน มีความเชื่อเรื่อง ผี สาง เทวดา ที่ฝังสถิตอยู่ในธรรมชาติ ต่อมาเมื่อได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาและลัทธิพราหมณ์ ทำให้ชาวอีสานมีความเชื่อว่ามีมนุษย์เวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารตามอำนาจของบุญและบาปที่ทำเอาไว้ ในทรรศนะเรื่องความรู้ พบว่าผลญาอีสาน คือ กุญแจไขไปสู่ความสุข และในทรรศนะเรื่องความประพฤติ พบว่า ผลญาอีสานไม่ได้กล่าวถึงความรู้ในลักษณะที่มีความสำคัญในตัวเอง ดังนั้น คนที่มีความรู้อย่างเดี๋ยวจึงไม่ใช่คนดีในทรรศนะของผลญาอีสาน สาระของความดีและคนดีนั้นเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่กันไป นอกจากนี้ในเชิงพฤติกรรมแล้วผลญาอีสานยังมีข้อห้าม หรือหรือคะลำที่แฝงอยู่อย่างกลมกลืนด้วย

อดิศร เพียงเกษ^{๕๖} ที่พบว่าคะลำเป็นส่วนหนึ่งของข้อห้ามที่อาจก่อให้เกิดบาป หากละเมิดหรือได้กระทำลงไป ซึ่งถูกนำเสนอเป็นส่วนหนึ่งในถ้อยคำที่ปรากฏในผลญาว่าด้วยบาป และผลญาว่าด้วยการกระทำที่เป็นบาป นอกเหนือไปจาก ผลญาว่าด้วยบุญ ผลญาว่าด้วยวิธีทำบุญ ผลญาว่าด้วยการทำบุญที่เบี่ยงเบน ผลญาว่าด้วยประเพณีการทำบุญ ผลญาว่าด้วยผลของบาปในอดีตส่งผลต่อปัจจุบัน ผลญาว่าด้วยผลบาปที่มีต่ออนาคต รวมถึงบทผลญากับพุทธธรรม ซึ่งในเจ็ดประเด็นหลังไม่ได้กล่าวถึงคะลำอีสานแต่อย่างใด

สัจญญา สะสอง^{๕๗} ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในเชิงปรัชญาที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน พบว่า แนวคิดเชิงจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานมีทั้งแบบดั้งเดิม และที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธปรัชญา โดยแบบดั้งเดิมเป็นระบบยึดครองที่ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างเป็นบรรทัดฐานทางสังคม ส่วนที่ได้รับมาจากพุทธปรัชญา คือ แนวคิดในเรื่องกฎแห่งกรรม และการมีพันธะทางจริยธรรมว่าต้องประกอบกรรมดี เพื่อจะได้รับแต่สิ่งดีดีทั้งในกายภพนี้และกายภพหน้า ในส่วนของเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมทั้งสองแบบมีลักษณะเป็นสมบูรณนิยม (Absolutism) แต่เมื่อชาวอีสานนำระบบทั้งสองมาใช้ร่วมกัน โดยมีการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพการณ์ต่างๆ จึงทำให้เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมมีลักษณะเป็นแบบสัมพัทธนิยม (Relativism)

^{๕๕} ประยงค์ แสนบุราณ เทพพร มังธานี และภคินิตย์ เพชรปานิวงส์, การตีความผลญาอีสานเชิงปรัชญา, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘).

^{๕๖} อดิศร เพียงเกษ, “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องบุญ-บาปที่ปรากฏในผลญาอีสาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

^{๕๗} สัจญญา สะสอง, “แนวคิดเชิงปรัชญาในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔).

โชติวุฒิ พลวิเศษ^{๙๘} ที่ได้ตีความพญาเชิงจรยิธรรมที่ประยุกต์ใช้ในสังคมไทยในปัจจุบัน พบว่า พญาเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวทางอันควรประพฤติของชาวอีสาน มีพื้นฐานมาจากระบบจารีตดั้งเดิม

พรสวรรค์ สุวรรณศรี^{๙๙} ที่ทำการวิเคราะห์คุณค่า การดำรงอยู่ และการสืบทอดพญาอีสาน ซึ่งนอกจากจะพบว่าคุณค่าของพญาอีสานมีทั้งด้านการให้ข้อคิดต่อบุคคล และด้านการอบรมระเบียบสังคมด้านต่างๆ ยังพบว่า การดำรงอยู่ของพญาอีสานเกิดจากความเชื่อและยึดมั่นในหลักยึดครองของอีสาน และมักอยู่ในรูปการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ การเขียนตำรา การเขียนกลอนลำ การเทศน์ การพูดคุยกันบางโอกาส งานเลี้ยงต้อนรับ การบายศรีสู่ขวัญ การเป็นวิทยากรบรรยาย และการใช้พญาผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต

ชลิต ชัยครรชิต, ได้กล่าวถึงบทกะลำที่ปรากฏในรูปแบบของมุขปาฐะวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น และปรากฏในการสนทนา หรือการอบรมสั่งสอนบุตรหลานของผู้อาวุโส ในบางโอกาส เช่น การออกเรือน การสั่งเสีย มักมีการกล่าวกะลำเพื่อเป็นการเตือนสติ และห้ามกระทำการใดใดที่ขัดกับหลักขนบประเพณีอีสาน^{๑๐๐}

นอกจากนี้ในประเพณี และงานบุญต่างๆ ของชาวอีสาน มักมีการระบุงะลำหรือข้อห้ามในการกระทำการใดใด ที่อาจขัดกับปทัสถานของชาวอีสาน ในกรณีต่างๆ เช่น ประเพณีการบวช ประเพณีเกี่ยวกับการตาย ประเพณีแต่งงาน เป็นต้น^{๑๐๑} ดังนั้น หากมีการศึกษาเพื่อตีความกะลำอีสานอย่างเป็นระบบ ย่อมจะทำให้เกิดประโยชน์ในการเผยแพร่ความรู้และคุณธรรมจากกะลำแก่พุทธศาสนิกชน รวมถึงเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวัฒนธรรมและองค์ความรู้อีสาน และการศึกษาตีความอย่างเป็นระบบนั้น แนวทางการศึกษา (Approach) ที่เหมาะสมแนวทางหนึ่ง ได้แก่ การตีความในเชิงปรัชญา (Interpretation of Philosophy)

^{๙๘} โชติวุฒิ พลวิเศษ, ร้อยโท, “การศึกษาตีความพญาเชิงจรยิธรรมที่ประยุกต์ใช้ในสังคมไทยในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕).

^{๙๙} พรสวรรค์ สุวรรณศรี, “การวิเคราะห์คุณค่า การดำรงอยู่และการสืบทอดพญาอีสาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๑๐๐} ชลิต ชัยครรชิต, สังคมและวัฒนธรรมอีสาน, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๑.

^{๑๐๑} สำลี รักสุทธี, สืบสานตำนานงานบุญประเพณีอีสาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

วิทยากร เชียงกูล^{๒๒} ระบุว่าในปัจจุบันปรัชญา มักใช้ในสองความหมาย โดยในความหมายแรก คือ การเป็นศาสตร์ที่ศึกษาหาความรู้ความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติ หรือธาตุแท้ของมนุษย์โลก โดยใช้หลักการของเหตุผล ส่วนความหมายที่สอง คือ การเป็นระบบแห่งหลักคิดของมนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง นักคิดหรือสำนักคิด ณ สมัยใดสมัยหนึ่ง สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเป็นอยู่ของมนุษย์ตามกาลสมัยนั้นๆ

เมื่อพิจารณาขอบข่ายของปรัชญา ประยงค์ แสนบุราณ เทพพร มังธานี และภคินิตย์ เพชรปานีวงศ์^{๒๓} ได้แบ่งปรัชญาออกเป็นสองประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ ปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) และปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) โดยปรัชญาบริสุทธิ์ยังแบ่งประเภทย่อยออกเป็น 5 สาขา ได้แก่ อภิปรัชญา (Metaphysics) ญาณวิทยา (Epistemology) จริยศาสตร์ (Ethics) สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) และตรรกศาสตร์ (Logic)

อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งเน้นการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคถาคำอีสาน เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าคถาคถาด้านศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรมของภูมิปัญญาอีสาน และเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติต่อไป

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๗.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

โดยศึกษารวบรวมภษิตอีสานที่เกี่ยวกับ(คถาคถา)ภษิตที่เกี่ยวกับข้อห้ามที่เป็นมุขปาฐะ และได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นที่รู้จักในสังคมอีสาน รวมทั้งหลักพุทธธรรมที่พื้นฐานของวิถีชาวพุทธเป็นหลัก ประกอบด้วย คถา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำข้อมูลเหล่านี้มาจัดกลุ่มสังเคราะห์ให้เป็นหมวดหมู่ ติดตามหลักพุทธธรรม ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

๑.๗.๒ การนำเสนอผลการวิจัย (Result Presentation)

การนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ซึ่งเป็นการบรรยาย อธิบายข้อเท็จจริง ตลอดจนนำเสนอข้อมูลตามกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย

^{๒๒} วิทยากร เชียงกูล, ปรัชญาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธาร, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕.

^{๒๓} ประยงค์ แสนบุราณ เทพพร มังธานี และภคินิตย์ เพชรปานีวงศ์, การตีความภษิตอีสานเชิงปรัชญา, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘), หน้า ๖ - ๗.

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๘.๑ รู้ความเป็นมาของแนวคิด “กะล่ำ” อีสาน ในด้าน ความหมาย และลักษณะ
- ๑.๘.๒ รู้ถึงแนวคิดตามหลักพุทธจริยธรรมของชาวอีสาน จากวรรณกรรมกะล่ำอีสาน

บทที่ ๒

แนวคิดคะลำอิสาน

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับคะลำอิสาน เพื่อนำไปสู่การตอบปัญหา การวิจัยข้อแรก ที่ต้องการทราบว่า แนวคิด “คะลำ” อิสาน มีความหมาย ความสำคัญ และลักษณะ ของคะลำเป็นอย่างไร โดยผู้วิจัยขอเสนอตามลำดับ ดังนี้

๒.๑ ความหมายของคะลำอิสาน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคะลำ (Kalam) หรือในบางพื้นที่ใช้คำว่า คะลำ พบว่า มีผู้รู้ที่ให้ความหมายของคะลำไว้ในแนวทางเดียวกัน โดยระบุว่า คะลำ หมายถึง สิ่งต้องห้าม หรือข้อห้ามไม่ให้กระทำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในพจนานุกรมภาษาถิ่นอีสาน (เว้าอีสาน) ระบุว่า คะลำ หมายถึง สิ่งต้องห้าม เป็นกฎ กติกาของสังคม^๑ สอดคล้องกับพจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ระบุว่า คะลำ เป็น คำนาม แปลว่า สิ่งต้องห้าม^๒ รวมไปถึงพจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลาง ฉบับ สมเด็จพระมหา วิจารณ์ (ติสฺสมหาเถระ) ที่ระบุตรงกันว่า คะลำ หมายถึง ข้อห้ามมิให้ปฏิบัติ^๓

ทางด้าน ทองคำ อ่อนมะนิสอน^๔ นักปราชญ์ลาว ได้ให้ความหมายของคะลำ ว่า หมายถึง “สิ่งใดที่กระทำลงไปแล้วไม่ดีไม่งาม เกิดโทษเกิดภัย เกิดเสียดจัญไรแก่ตนเองและ ผู้อื่น”^๕

เช่นเดียวกันกับอุดม บัวศรี ที่ให้ความหมายของ คะลำ หรือ คะลำ ว่าหมายถึง ข้อห้ามมิ ให้บุคคลกระทำการใดใด อันอาจก่อให้เกิดโทษต่อตนเองและผู้อื่น^๖

^๑ บุญเกิด พิมพ์วรรณกุล และคณะ, พจนานุกรมภาษาถิ่นอีสาน (เว้าอีสาน), (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลัง นานาวิทยา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, พิมพ์ ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานครฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๖), หน้า ๑๖.

^๓ สมเด็จพระมหาวิจารณ์ (ติสฺสมหาเถระ), พจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลาง, (กรุงเทพมหานครฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๑๕), หน้า ๘.

^๔ ทองคำ อ่อนมะนิสอน, วัฒนธรรมภาษาลาว, เวียงจันทน์ : กะซวงศึกษาธิการ สถาบันค้นคว้า วิจัย สาธารณศึกษา, ๑๙๙๖), หน้า ๒๔.

^๕ ถอดความจากภาษาลาวที่อ่านว่า “สิ่งใดที่เสียไปแล้วไม่ดีไม่งาม เกิดโทษเกิดภัย เกิดเสียดจัญไรแก่ ตนและผู้อื่น”

ขณะที่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี ระบุว่า คะลำ แปลว่า ผิด บาป กรรม สิ่งใดที่ทำลงไปแล้วผิดจารีตประเพณี ผิดกฎหมาย ผิดระเบียบ ผิดต่อ ศีลธรรม ในทางพระศาสนา จะมีโทษมาก โทษน้อย หรือไม่มีโทษ แต่สังคมรังเกียจสิ่งนั้น เรียก คะลำ^๖ เช่น ของมันผิดอย่าได้กระทำของกะลำอย่าได้ไปจับต้อง ของพี่น้องอย่าได้ไปสัมผัส^๗

ส่วนบุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล และนภาพร พิมพัวร์เมธากุล^๘ ระบุว่า คะลำ หมายถึง ข้อห้ามทางสังคม ที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม ในการอยู่ร่วมกันในสังคมของชาวอีสาน ที่มีมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาที่แยกขาด โดยอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในการบัญญัติข้อห้ามมิให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า คะลำ หมายถึง ข้อห้ามที่เป็นกฎกติกาของสังคม ที่เป็นการบัญญัติข้อห้ามมิให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติของบุคคล ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ด้วยความสงบเรียบร้อย

๒.๒ ความสำคัญของกะลำอีสาน

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า คะลำอีสาน นับเป็นมรดกทางสังคมอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่มีคุณค่าเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมของบรรพชนที่มีแนวคิดเชิงคติธรรมแฝงอยู่มาก โดยเฉพาะในเชิงพุทธจริยธรรม จากการได้สัมผัสกับชาวอีสานจำนวนมาก ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดกะลำอีสานยังคงมีอิทธิพลต่อความเชื่อและวิถีชีวิตของสังคมอีสานนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ข้อห้ามหลายอย่างถูกสั่งสอนและส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น พร้อมทั้งมีการปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกะลำอีสาน ผู้วิจัยพบว่า คะลำหรือข้อห้ามแต่ละสำนวน แม้ว่าจะมีลักษณะตรงไปตรงมา แต่ก็มีความหมายลึกซึ้ง และสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

^๖ อุดม บัวศรี, ผนวกภูมิประเพณีชีวิตของชาวอีสาน, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๐), หน้า ๗๔.

^๗ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี, วัฒนธรรมพื้นถิ่นอีสาน, (อุดรธานี : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔.

^๘ ถอดความจากภาษาอีสานที่อ่านว่า “ของมันผิดอย่าได้เฮ็ด ของกะลำอย่าได้ไปต้อง ของพี่น้องอย่าได้ไปชุน”

^๙ บุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล และนภาพร พิมพัวร์เมธากุล, ฮิด-คอง-กะลำ, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๗๑.

เอาไว้เตือนใจ ดังนั้น เมื่ออ่านกะล่ำแต่ละสำนวน หากผู้อ่านได้คิดใคร่ครวญแล้วจะได้ทั้งคติธรรม สติปัญญาและก่อให้เกิดความคิดที่ตรง ตัวอย่างเช่น

“ฟันฟันมือเช้า ฝัดเข้ามือแลง กะล่ำ”^{๑๐}

กะล่ำข้างต้น หมายถึง ห้ามตัดฟันตอนเช้า คำขำเวลาเย็น เพราะเป็นการทำงานไม่ถูก กาละ กล่าวคือ การตัดฟันนั้นจะหาไว้ตอนบ่ายจนถึงเย็น เพราะเป็นเวลาที่เหมาะแก่สภาพการทำงาน ส่วนการคำขำจะทำกันตอนเช้ามีด ตั้งแต่เวลา ๐๔.๓๐-๐๕.๓๐ น.

“แบกฟันบ่แก้มัดขึ้นเฮือน กะล่ำ”^{๑๑}

กะล่ำข้างต้น หมายถึง ห้ามแบกฟันขึ้นบ้านโดยไม่แก้มัดฟันออกก่อน เพราะการไม่แก้มัดฟันออกก่อนทำให้ขึ้นบ้านลำบาก และฟันที่อยู่ในมัดอาจไปค้ำขาของอื่นให้เสียหายได้

“เฮ็ดต่างลี ชีต่างเซามีแสง กะล่ำ”^{๑๒}

กะล่ำข้างต้น หมายถึง ห้ามทำงานหลบๆ เลี้ยวๆ และห้ามนั่งถ่ายอุจจาระนานเพื่อพัก่อนไปในตัว เพราะการทำงานไม่เต็มที่ และไม่ขยัน ย่อมไม่มีความเจริญ

จากตัวอย่างกะล่ำดังกล่าว จะเห็นได้ว่าวิถีคิด การอบรมสั่งสอน การขัดเกลาในวัฒนธรรมของชาวอีสานนั้น ได้ถูกสรุป เป็นคำพูด หรือวลีภาษิตที่สั้นกระชับ มีความหมายเชิงปรัชญา และเป็นภาษาที่เรียบง่ายของชาวอีสานที่มีมาแต่บรรพกาล (Primitive) ดังนั้น วิถีคิดตามแนวนี้จึงหมายถึง องค์กรของหลักการ หรือเหตุผลในเชิงคุณค่าและความหมายต่ออุดมการณ์ของการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งผู้คนในสังคมนั้น ได้สร้างสรรค์และสะสมขึ้นมา ในความพยายามที่จะแสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์และการปรับตัวกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่ต่างกัน^{๑๓} และอาจกล่าวได้ว่า กะล่ำอีสานที่สืบทอดกันมาแต่บรรพกาล ก็มีลักษณะครอบคลุมความหมายของวิธีดังกล่าว

สรุปได้ว่า กะล่ำอีสาน มีความสำคัญต่อวิถีชีวิต ตลอดจนเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมของชาวอีสาน เป็นกฎกติกาทางสังคมที่ช่วยสร้างให้สังคมอีสานอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

^{๑๐} บุญเกิด พิมพ์วรรณกุล และนภาพร พิมพ์วรรณกุล, *ฮีด-คอง-กะล่ำ*, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลัง นานาวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๘๖.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

^{๑๓} อานนท์ กาญจนพันธ์, *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อมรินทร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๕.

โดยการใช้ยุทธศาสตร์การป้องกัน (Prevention Strategy) คือ ข้อห้าม และข้อไม่ให้ปฏิบัติในสิ่งที่มีโอกาสก่อให้เกิดความวุ่นวายและปัญหาในด้านต่างๆ ทั้งชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากนี้ ยังถือเป็นวาทกรรมที่ผู้เฒ่าผู้แก่ให้ไว้ว่าคะลำเป็นบาปเป็นกรรม กล่าวคือ ถ้าทำอะไรลงไปผู้เฒ่าผู้แก่ทักท้วงว่าคะลำ ผู้ทำก็จะไม่กล้าทำต่อไป เพราะคนอีสานเชื่อว่าคะลำคำนี้เป็นคำศักดิ์สิทธิ์ ทำให้สังคมอีสานมีความร่มเย็นเป็นสุขในที่สุด

๒.๓ ลักษณะของคะลำอีสาน

วรรณกรรมอีสาน “คะลำ” เป็นบทคำสั่งสอน ที่เกี่ยวกับข้อห้ามและคำแนะนำ ที่ถือเสมือนเป็นกฎจารีตประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอีสาน เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนเกี่ยวกับลักษณะของคะลำ จะขอเสนอประเด็นที่ปราชญ์ชาวอีสานได้กำหนดลักษณะเอาไว้ดังนี้ อุดม บัวศรี ได้แบ่งคะลำ เป็น ๒ ลักษณะ^{๑๔} คือ

๒.๓.๑ บทคะลำ หมายถึง บทที่กำหนดขึ้นไว้ห้ามไม่ให้สมาชิกล่วงละเมิดในลักษณะการต่างๆ ที่เห็นว่า ขัดต่อประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม ชุมชน มีบทกล่าวถึงตั้งแต่การปฏิบัติตัว การครองชีวิตคู่ และการมีส่วนร่วมในสังคม (Social Interaction)

๒.๓.๒ คติจากคะลำ ซึ่งเป็นมาตรการอันดีกล้าในการปกครองชุมชนให้ช่วยกันพิทักษ์ถึงแวดล้อม และ ธรรมชาติ เป็นการนำเอาเรื่องราวความเชื่อในอำนาจลี้ลับ ภูตผีปีศาจ มาตั้งเป็นข้อห้ามกระทำ คือ คะลำ แทนการใช้ตัวบทกฎหมายของบ้านเมือง ที่เห็นชัดเจนเช่น กรณีของคอนปู่ตาในหมู่บ้าน จะเป็นสถานที่ซึ่งถูกอนุรักษ์ไว้เพื่อส่วนรวมของหมู่บ้านให้อุดมสมบูรณ์ด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ เป็น แหล่งอาหารของหมู่บ้านเช่น หน่อไม้ เห็ด และ พืชพันธุ์อย่างอื่น ไม่มีใครกล้าบุกรุกทำลาย เพียง แต่ได้อาศัยใช้ประโยชน์ร่วมกัน ผลปรากฏว่า ไม่มีผู้ใดกล้าแตะต้องในสิ่งหวงห้ามเหล่านั้น เพราะกลัวผีปู่ตาจะมาหักคอ

๒.๔ ประเภทของคะลำ

สีน้ำ จันทร์เพ็ญ และคณะ^{๑๕} ได้กล่าวถึงประเภทของคะลำอีสาน ไว้ในลักษณะกว้างๆ ตามสิ่งที่เข้าไปเกี่ยวข้อง หรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) โดยแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

^{๑๔} อุดม บัวศรี, *ผญาภูมิปัญญาชีวิตของชาวอีสาน*, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๐), หน้า ๗๖-๗๘.

^{๑๕} สีน้ำ จันทร์เพ็ญ และคณะ, *มูลมั่งดังเดิม*, (กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๓๐.

(๑) ค่ะล้าที่สัมพันธ์กับบุคคล เช่น เมียกินก่อนผัว ค่ะล้า
 (๒) ค่ะล้าที่สัมพันธ์กับสถานที่ เช่น ห้ามศพผ่านนาเขา ค่ะล้า และ
 (๓) ค่ะล้าที่สัมพันธ์กับเวลา เช่น แจกข้าวในวันพระ ค่ะล้า
 ขณะที่ บุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล และนภาพร พิมพัวร์เมธากุล ได้กล่าวถึงประเภทของ
 ของค่ะล้าอีสาน ตามพฤติกรรมข้อห้ามเป็น ๘ ประเภท^{๑๖} ได้แก่

(๑) ค่ะล้าเกี่ยวกับการยืน เช่น หญิงยืนเยี้ยว ค่ะล้า (ห้ามผู้หญิงยืนปีศาจ)
 (๒) ค่ะล้าเกี่ยวกับการเดิน เช่น ย่างข้ามพาช้าว ค่ะล้า (ห้ามเดินข้ามสำหรับอาหาร)
 (๓) ค่ะล้าเกี่ยวกับการนั่ง เช่น ผู้หญิงนั่งขัดสมาธิ ค่ะล้า (ห้ามผู้หญิงนั่งขัดสมาธิ)
 (๔) ค่ะล้าเกี่ยวกับการนอน เช่น นอนหันตีนไปทางพระ ค่ะล้า (ห้ามนอนเอาปลายเท้าชี้ไป
 ทางพระพุทธรูป)

(๕) ค่ะล้าเกี่ยวกับการกิน เช่น เอาเงื่อนกินให้ทาน ค่ะล้า (ห้ามเอาอาหารที่เหลือจากการ
 รับประทาน ไปทำบุญทำทาน)

(๖) ค่ะล้าเกี่ยวกับการไปการมา เช่น ไปบ่ปลา มาบ่คอบ ค่ะล้า (ห้ามไปไม่ลามาไม่ไหว)

(๗) ค่ะล้าเกี่ยวกับการพูด เช่น เว้าหยอกเจ้าหัว ค่ะล้า (ห้ามพูดจาหยอกล้อพระภิกษุสงฆ์)

(๘) ค่ะล้าเกี่ยวกับค่ะล้าทั่วไป เช่น นุ่งห่มผ้าทางกลับ – ไข่ตีนเจี้ยเสื่อผ้า ค่ะล้า (ห้ามใส่
 เสื่อผ้ากลับด้าน และไข่เท้าเจี้ยเสื่อผ้า)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาประเภทต่างๆของค่ะล้าอีสานที่กล่าวถึงในข้างต้นแล้ว ผู้วิจัย จึง
 ขอกำหนดประเภทของค่ะล้าอีสาน ตามพฤติกรรมของตัวแสดง (Actor) ที่มีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม
 เป็น ๓ ประเภท ได้แก่ ค่ะล้าทั่วไป ค่ะล้าเกี่ยวกับตนเอง และค่ะล้าเกี่ยวกับผู้อื่น มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๔.๑ ค่ะล้าทั่วไป

ค่ะล้าทั่วไป จัดเป็นข้อห้ามที่ใช้ในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั่วไป และไม่สามารถจัดอยู่ในประเภทค่ะล้าเกี่ยวกับตนเอง และค่ะล้าเกี่ยวกับผู้อื่นได้โดยตรง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้
 รวบรวมจากเอกสารตำรา^{๑๗} และที่พบเห็นว่ายังมีการใช้กันอยู่ในหมู่คนอีสาน จึงได้อธิบาย
 ความหมายและวิเคราะห์มูลเหตุที่ต้องห้ามปฏิบัติ สรุปได้ดังต่อไปนี้

(๑) เหล่นหมากรุก หมากสะกา ในเอือนคนบ่ทันตาย ค่ะล้า

^{๑๖} บุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล และนภาพร พิมพัวร์เมธากุล, *ฮีด-คอง-ค่ะล้า*, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลัง
 นานาวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๑ - ๕๕.

^{๑๗} บุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล และนภาพร พิมพัวร์เมธากุล, *ฮีด-คอง-ค่ะล้า*, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลัง
 นานาวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๘๕-๘๕.

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเล่นหมากรุก หมากสกา ในบ้านคนที่ยังไม่ตาย เพราะเป็นกิจกรรมการพนันที่มักเล่นในงานศพเท่านั้น

(๒) แทกโตคนไข้ ไปตัดโลง ให้คนไข้เห็นหรือได้ยิน คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามวัดตัวคนไข้ เพื่อตัดโลงให้คนไข้เห็นหรือได้ยิน เพราะการกระทำดังกล่าวย่อมทำให้คนไข้หมดกำลังใจ และเป็นเสมือนการแข่งขันให้คนไข้ตายเร็วขึ้น

(๓) เอาเชิงผ้าแพะเช็ดหน้า คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเอาเชิงผ้าแพะ ผ้านุ่งเช็ดหน้า เพราะชายผ้าคนทั่วไปจะเอาไว้เช็ดมือ เช็ดเท้า เช่น ชายผ้าขาวม้า ดังนั้น จึงไม่เหมาะที่จะเอามาเช็ดหน้าซึ่งถือเป็นของสูง

(๔) ฝนมีดพร้า หอกดาบ ลี้วขวาน กางคี่น คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามลับมีด พร้า หอก ดาบ ลี้ว ขวาน หรืออุปกรณ์ที่มีคม ในเวลากลางคืน เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวมีแสงสว่างไม่เพียงพอ อาจพลาดถูกคมของอุปกรณ์เหล่านั้นบาดเอาได้ หรือคนในบ้านอาจเดินชนจนได้รับบาดเจ็บ

(๕) ปิดเฮือนกลางคืน คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามปิดกวาดบ้านเรือนในเวลากลางคืน เพราะอาจปิดเอาของมีค่าชิ้นเล็กของครอบครัวตกลงไปได้ดูนบ้าน และสูญหายในที่สุด

(๖) ของตำไว้สูง ของสูงไว้ตำ คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเอาของตำไว้ที่สูง และนำของสูงไว้ที่ตำ เพราะเป็นการแสดงออกถึงความไม่รู้คุณค่าของสิ่งของต่างๆ

(๗) ทูบตี เตะ ถีบ ม้างเฮือน เพชาน คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามทูบตี เตะ ถีบ รื้อ ฟังบ้านเรือน เพราะเป็นการทำลายบ้านเรือนที่ตนอยู่อาศัย ชีวิตจะมีแต่ความทุกข์ยาก

(๘) ตัดกลอน ฮอนซื่อ คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามตัดกลอนและรอนซื่อบ้านเรือน เพราะเป็นการกระทำที่ทำให้สั้นลง หรือเล็กลงไม่เป็นมงคล หรืออีกนัยหนึ่งก็เป็นการทำลายบ้านเรือนที่ตนอยู่อาศัย ชีวิตจะมีแต่ความทุกข์ยาก นอกจากนี้การตัดกลอนยังเป็นการแสดงออกถึงความประมาท ไม่ระมัดระวัง ป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้น

(๙) ฟันพื้นมือเสา ฝัดเข้ามือแลง คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามตัดฟันตอนเช้า คำขำเวลาเย็น เพราะเป็นการทำงานไม่ถูกกาละ กล่าวคือ การตัดฟันนั้นจะหาไว้ตอนบ่ายจนถึงเย็น เพราะเป็นเวลาที่เหมาะสมแก่สภาพการทำงาน ส่วนการคำขำจะทำกันตอนเช้ามืด ตั้งแต่เวลา ๐๔.๓๐-๐๕.๓๐ น.

(๑๐) เอล้อเกวียน ตินเกวียนที่หักแล้วไปฮองดินบันใด คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเอล้อเกวียนที่หักแล้วไปรองดินบันใดบ้าน เพราะไม่เป็นมงคลต่อบ้านเรือน เนื่องจากเอาของที่ชำรุดแล้วมาประกอบเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเรือน

(๑๑) แบกฟันบ่แก้มคั้งเฮือน คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามแบกฟันขึ้นบ้านโดยไม่แก้มคั้งฟันออกก่อน เพราะการไม่แก้มคั้งฟันออกก่อนทำให้ขึ้นบ้านลำบาก และฟันที่อยู่ในมค้ออาจปัดป้ายข้าวของอื่นให้เสียหายได้

(๑๒) คลำน้ำ กินต้อน คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามแก้งทำเป็นเกลียดน้ำแกง แต่ยังกินเนื้อปลาในน้ำแกงอยู่ เพราะเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี เพราะเป็นการเสแสร้งแก้งทำ เข้าทำนองเกลียดตัวกินไข่ เกลียดปลาไหลกินน้ำแกงในสำนวนไทย

(๑๓) บ่อนเข็ดบ่ยาคะลำป๋ยาน คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง สิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่เคารพนับถือ สิ่งที่เป็นข้อห้ามกลับไม่เกรงกลัวถือเป็นสิ่งต้องหลีกเลี่ยง เพราะการเคารพนับถือต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการเกรงกลัวต่อการทำสิ่งไม่ดี หรือข้อห้ามที่ผิดประเพณีนั้น เป็นสิ่งที่ทุกคนควรทำ

(๑๔) ใสบาดถามเจ้าหัว คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามถามพระเวลาใสบาตรว่าต้องการอะไรจะได้หามาให้ เพราะการทำบุญนั้นให้ทำตามศรัทธาของผู้ทำบุญ ไม่ใช่ตามความต้องการของพระภิกษุ

(๑๕) ชั่งยขอนแก่น นอนสูบยา คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามนั่งถ่ายอุจจาระบนขอนไม้ และห้ามนอนสูบบุหรี่ เพราะเป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าเป็นคนมั่งง่าย และอาจได้รับความเดือนร้อนภายหลัง เช่น ตกจากขอนไม้ขณะนั่งถ่ายอุจจาระ หรือสะเก็ดไฟจากก้นบุหรี่อาจหล่นโดนตัวจนได้รับความเจ็บ หรือหากหล่นใส่ที่นอนจนอาจเกิดไฟไหม้ได้

(๑๖) อยู่ทุ่งถามหาวิ อยู่ดีถามหาหมอ คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง อยู่ทุ่งนาห้ามถามหาพัด อยู่สุขสบายห้ามถามหาหมอ เพราะอยู่ทุ่งนาลมพัดเย็นคืออยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องใช้พัด และถ้าอยู่ดีๆ อยู่แล้ว ไปหาหมอทั้งหมอดู หรือหมอโรงพยาบาลล้วนแล้วแต่ทำให้เสียทรัพย์ หรือมีนัยว่าเป็นการหาเรื่องใส่ตัว

(๑๗) ฮากไม้สอนขวาน คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามรากลไม้สอนด้ามขวาน หรือเปรียบได้กับห้ามคนที่มีความรู้ น้อยคั่งเช่นรากลไม้ที่อยู่ในดิน แต่กลับอวดตัวไปไปสั่งสอนคนที่มีความรู้หรืออาวุโสมากกว่าคั่งเช่น ด้ามขวาน

(๑๘) ไขงอนหาจีเข็บ คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามงัดขอนไม้ขึ้นมาเพื่อหาตะขาบ เปรียบได้ด้วยการฟิ้นฝอยหา ตะเข็บ เพราะเรื่องราวได้สงบลงแล้วอย่าไปรื้อฟิ้นขึ้นมาอีก

(๑๙) เฮ็ดต่างลี ชีต่างเซามีแสง คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามทำงานหลบๆ เลี้ยงๆ และห้ามนั่งถ้ายูจากระนานเพื่อ พักผ่อนไปในตัว เพราะการทำงานไม่เต็มที่ และไม่ขยัน ย่อมไม่มีความเจริญ

(๒๐) ชีคั้นคากจาแบกขอนยาง คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามพูดจาอวดอ้างตนเอง เปรียบดั่งคางคกพูดสามหาว่าตน สามารถแบกขงขนาคใหญ่อย่างขอนยางนาได้ ถือเป็นกรกระทำที่ไม่ประมาณตน

(๒๑) ดีเหล็กต่อหน้าช่าง คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามทำตัวอวดเก่งอวดรู้ต่อหน้าคนที่รู้มากกว่า เปรียบได้กับการ ดีเหล็กต่อหน้าช่าง

(๒๒) คั้นฝิให้ลูก ปลูกฝิให้นั่ง คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามคั้นทุรังทำในสิ่งที่เป็นไปได้ เปรียบได้ดั่งการคั้นฝิให้ลูก ปลูกฝิให้นั่ง ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรขึ้นมา

(๒๓) หมาเข้าบ้านบ่ค่อมหาง คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามทำกิริยาเย่อหยิ่งจองหองเมื่อไปเยือนถิ่นของผู้อื่น เปรียบดั่ง สุนัขที่เข้าบ้านผู้อื่นแล้ว ไม่น้อมหางแสดงความเคารพเจ้าของสถานที่

(๒๔) ย้ายคันแทนา ย้ายปักคูเฮือน ถมน้ำมออกบ่อ ขุดจอมปลวกไปถมบวกหมู ปลูก เฮือนกวมทาง กวมตอ คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามย้ายคันนาหนึ่ง ย้ายประตูบ้าน ถมน้ำซับ ขุดดินจากจอม ปลวกเพื่อนำไปถมปลักหมูนอน ปลูกเรือนคร่อมถนนหนทางและตอไม้ เพราะเป็นพฤติกรรมที่บ่ง บอถึงความเป็นคนโลภ ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

(๒๕) เอาของไซ้ไปปนกับของประดับ คละลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเอาของใช้ไปวางปะปนไว้กับเครื่องประดับ เพราะทำให้ไม่สะดวกในการหยิบจับ และของประดับถือเป็นของสูง ไม่ควรวางปะปนกับของใช้อื่นๆ

(๒๖) *เฮือนสองหลัง เฮ็ดเป็นหลังเดียว คะลำหลาย*

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามนำบ้านสองหลังมาขุบรวมกันเป็นหลังเดียว เพราะการทำสิ่งที่มีมากอยู่แล้วให้ลดจำนวนลง ถือว่าไม่เป็นมงคล

(๒๗) *ฝัวเมียผิดกัน ข่มเหงกัน ค่าบ้อยญาติกัน คะลำ*

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามฝัวเมียทะเลาะเบาะแว้งกัน ข่มเหงรังแกกัน ค่าสาปแข่งกัน เพราะจะทำให้ชีวิตคู่และการครองเรือนไม่เป็นสุข จนครอบครัวแตกแยกในที่สุด

(๒๘) *จ่ายเงินแดง แปรเงินขวาง คะลำ*

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามออกเงินกู้ดอกเบี้ยแพงๆ และปลอมแปลงเงินตรา เพราะนอกจากจะผิดศีลธรรม และยังผิดกฎหมายอีกด้วย

(๒๙) *ตีหมูชา ค่าหมาเสียด คะลำ*

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามตีหมู ค่าหมาประชดคนอื่น เพราะเป็นกิริยาที่กระทำเพื่อประชดและกระทบกระเทือนใส่คนที่อยู่ใกล้เคียง เข้าทำนองตีวัวกระทบคราด ตามสำนวนไทย

(๓๐) *หัวซาเติกน้อย หัวซาผีบ้า หัวซาคนทุก คะลำ*

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามถือสาหาความเด็ก คนบ้า และคนยากจน เพราะเด็กยังไม่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ คนบ้าเป็นคนเสียดสี ส่วนคนยากจนมีความกดดันทางจิตใจดังนั้นควรอโหสิให้

(๓๑) *เอาลูกสาวลูกชาย เป็นเมียเป็นฝัว คะลำ*

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเอาลูกสาวเป็นเมีย ห้ามเอาลูกชายเป็นฝัว เพราะเป็นเรื่องผิดศีลธรรม และผิดจารีตประเพณี

(๓๒) *เอาคนใช้ เป็นเมียเป็นฝัว คะลำ*

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเอาคนใช้เป็นเมียเป็นฝัว เพราะเป็นเรื่องผิดศีลธรรม อีกทั้งหากได้คนใช้เป็นคู่ครอง เขาจะไม่เคารพยำเกรงผู้เป็นนายจ้างอีก

(๓๓) *หัวโล้นอยากล่า หัวดำอยากเทศ คะลำ*

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามพระภิกษุคิดอยากร้องรำทำเพลง และห้ามคฤหัสถ์เทศนา สอนสั่งผู้อื่น ซึ่งถือเป็นการกระทำผิดหน้าที่

(๓๔) *เห็นเมียท่านทำ เห็นหน้าท่านยิง คะลำ*

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามทำทาทายภริยาคนอื่น และห้ามยิงหน้าไม้ของผู้อื่น เพราะถือเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงมารยาทที่ไม่ดี

(๓๕) เหล่นเจ้าหัว เหล่นผิวฟัน คะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเป็นชู้กับพระสงฆ์ และเป็นชู้กับสามีหญิงอื่น เพราะเป็นเรื่องผิดศีลธรรม และผิดจารีตประเพณี

(๓๖) บวดเป็นชี หนีจากบ่อน คะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง เมื่อบวชเป็นชีแล้วห้ามหนีจากวัดที่บวชไปอยู่วัดอื่น เพราะจะไม่มีครูอาจารย์สอนสั่ง

(๓๗) ความระหัด ให้สู้ถึงสอง คะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามนำความลับไปเล่าให้ผู้อื่นรู้ เพราะถ้ามีคนอื่นล่วงรู้ ก็จะไม่สามารถเก็บเป็นความลับได้อีกต่อไป

(๓๘) นาสองเหมือง เมืองสองท้าว ย้าวสองเขย คะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามทำนาที่มีร่องน้ำสองร่อง ประเทศหนึ่งห้ามมีผู้ปกครองสองคน ห้ามลูกเขยสองคนอยู่ร่วมหลังคาเรือนเดียวกัน เพราะจะทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง ซึ่งดีจึงเด่น จนทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคม

(๓๙) ยิงสองฟัว เจ้าหัวสองวัด คะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามผู้หญิงมีสามีสองคน และห้ามพระภิกษุมีวัดสองวัด เพราะผู้หญิงที่มีสามีสองคนถือเป็นเรื่องผิดศีลธรรม และนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเอง ส่วนพระภิกษุที่อาศัยสองวัด ย่อมทำให้มีโอกาสหลบหลีกและทำชั่วได้ง่าย

(๔๐) ฝนตกฟ้าส่อง ไถนา ขี้ควายเล่น ยกมิด ยกเสียม ฟันไม้ คะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามไถนา ขี้ควายเล่น ยกมิด ยกเสียม ฟันไม้ ขณะฝนตกฟ้าร้อง เพราะอาจถูกฟ้าผ่าได้

(๔๑) ตีก้อนเส้า เอาไม่เอาเม็ดเคาะเส้าเสี้ยน คะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามตีก้อนหินรองเตาทำอาหาร หรือเอาไม้เคาะเส้าเสี้ยน เพราะเป็นการแสดงอารมณ์รุ่มร้อน โมโห ไม่น่าเป็นบุญคุณของสิ่งที่ตนพึ่งพาอาศัย

(๔๒) เอามือตีแมว ตีหมา เตะงัว เตะควาย คะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเอามือตีแมว ตีหมา เตะงัว เตะควาย เพราะเป็นกิริยาไม่น่าดู

(๔๓) ปุกยานาง เดินบ้าน ปุกผักอีซุม หมากลิ้นหมา ผักหวานในบ้าน คะล่ำ

กะลำนำนวนนี้ หมายถึง ห้ามปลูกต้นย่านางไว้กลางลานบ้าน และห้ามปลูกต้นมะรุ้ม ต้นเพกา และต้นผักหวานไว้ในบ้าน เพราะจะทำให้บ้านรกรุงรังเนื่องจากย่านางเป็นไม้เลื้อย มีเถาแผ่กระจายไปทั่ว หากเดินไม่ค้ำอาจสะดุดล้มได้ ส่วนต้นมะรุ้ม และเพกาเป็นไม้อ่อน ลมพัดหักโค่นง่าย ขณะที่ต้นผักหวานเป็นไม้พุ่มขึ้นรกบ้าน

(๔๔) ตำเข้า วันศีล วันพระ คะล่ำ

กะลำนำนวนนี้ หมายถึง ห้ามตำข้าวในวันศีล วันพระ เพราะจะทำให้มีวันหยุดประจำสัปดาห์สำหรับหญิงชาวอีสาน ที่ต้องดูแลครอบครัวมาตลอดสัปดาห์ และจะได้มีโอกาสพาลูกหลานเข้าวัดทำบุญ

(๔๕) ชายหนุ่ม ยิงสาว นั่งไถ่กัน คะล่ำ

กะลำนำนวนนี้ หมายถึง ห้ามชายหนุ่มหญิงสาวนั่งไถ่ชิดติดกัน เพราะเป็นกิริยาที่ไม่งาม ไม่ควรทำ

(๔๖) ยิงสาวเที่ยวกลางคืนผู้เดียว หลีกไปกับชายอื่นสองต่อสอง คะล่ำ

กะลำนำนวนนี้ หมายถึง ห้ามหญิงสาวออกเที่ยวกลางคืนคนเดียว หรือไปกับผู้ชายสองต่อสอง เพราะจะเป็นการเปิดโอกาสให้หญิงสาวประพฤติชั่วได้ง่าย

(๔๗) ผู้ยิงไปชูบัว คะล่ำ

กะลำนำนวนนี้ หมายถึง ห้ามหญิงสาวไปขอหลับนอนกับผู้ชาย เพราะเป็นเรื่องผิดจารีตประเพณี

(๔๘) พ่อแม่นอนรวมห้องลูกสาวลูกชาย คะล่ำ

กะลำนำนวนนี้ หมายถึง ห้ามพ่อแม่นอนรวมห้องกับลูกสาวลูกชาย โดยเฉพาะเมื่อลูกโตเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ไม่สมควรให้นอนรวมห้องกับพ่อแม่ เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการความเป็นส่วนตัว และฝึกฝนที่จะอยู่ด้วยตนเอง

(๔๙) เมียบ่ปะติบัดหัว คะล่ำ

กะลำนำนวนนี้ หมายถึง ภรรยาที่ไม่เอาใจใส่คอยปฏิบัติรับใช้สามีถือว่าไม่ดี ผิดจารีตประเพณี

(๕๐) โยนกะบุง กะตำ ฟาดเสียม กะดั่ง กะเบียนขึ้นเฮือน คะล่ำ

กะลำนำนวนนี้ หมายถึง ห้ามโยนกะบุง ตะกร้า ฟาดเสียม กะดั่ง กะเบียนขึ้นบ้าน เพราะเป็นกิริยาที่ไม่ดี ทำให้ข้าวของเสียหาย

(๕๑) เข้าวัด เว้าเสียงดั่ง คะล่ำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามพูดจาเสียงดังภายในวัด เพราะวัดเป็นที่สงบเงียบ และพระภิกษุสงฆ์ต้องการความสงบในการปฏิบัติธรรม

(๕๒) ชีมาเข้าวัด เลี้ยงวัวควายในวัด คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามชีมาเข้ามาในวัด และห้ามเลี้ยงวัวเลี้ยงควายภายในวัด เพราะวัดเป็นสถานที่ที่ทุกคนให้ความเคารพ เป็นสถานที่สงบเงียบ และพระภิกษุสงฆ์ต้องการความสงบในการปฏิบัติธรรม ดังนั้น การชีมา หรือการเลี้ยงสัตว์ย่อมสร้างความไม่สงบขึ้น

(๕๓) ยามลูกเอาตีนที่บิฟาก ออกปากเสียงแข็ง คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามลุกขึ้นโดยใช้เท้ากระแทกพื้นเรือน และเวลาพูดจาอย่าทำเสียงแข็ง เพราะเป็นกิริยาที่ไม่เหมาะสม

(๕๔) ไขทองเงินทางกาด คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเปิดกระเป๋าเงินกลางตลาด เพราะจะเป็นการล่อตาล่อใจ มิฉฉีพ

(๕๕) เข้าตักปาก อย่าเอาคืนมากิน คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเอาข้าวที่หลุดหล่นจากปากกลับมากิน เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และอาหารสกปรกอาจทำให้เกิดโรคร้ายได้

(๕๖) หย่าอุ่นเข้าแลง อย่าแกงหม้อหนึ่ง คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามอุ่นข้าวมือเย็น เพราะแสดงถึงความมั่งง่าย

(๕๗) หย่าแกงหม้อหนึ่ง คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามนำหม้อหนึ่งข้าวมาทำเป็นหม้อแกง เพราะจะทำให้กลิ่นแกงปนเข้าไปในข้าวหนึ่ง เป็นการใช้ของผิดประเภท บ่งบอกถึงความมั่งง่าย

(๕๘) บ่สมมาก่อนเส้า คีไฟ แม่บันไค ปักตู ในวันสิน ก่อนนอน คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามลืมหอมมาก่อนเส้าที่สำหรับก่อไฟหุงหาอาหาร แม่คีไฟ แม่บันไค และประตูบ้านในวันพระ เพราะทั้งก้อนเส้าและแม่คีไฟ เป็นสถานที่ใช้ปรุงอาหาร ควรมีการตรวจตราทำความสะอาดทุกเจ็ดวัน รวมทั้งประตูและบันไคบ้านด้วย

๒.๔.๒ ค่ำล่ำเก็ยวกับตนเอง

ค่ำล่ำเก็ยวกับตนเอง จดัเป็นข้อห้ามที่ใช้ในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั่วไปสำหรับตัวบุคคลโดยตรง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมจากเอกสารตำรา^{๑๔} และที่พบเห็นว่ำยังมีการใช้กันอยู่ในหมู่คนอีสาน จึงได้อธิบายความหมายและวิเคราะห์มูลเหตุที่ต้องห้ามปฏิบัติ สรุปได้ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ยั้งยั้งยั้งยั้ง ค่ำล่ำ

ค่ำล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามผู้หญิงยั้งยั้งยั้ง เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ นอกจากนี้ยังอาจทำให้อยั้งยั้งยั้งยั้งยั้งและชอกชวา เกิดเป็นความสกปรก

(๒) ชื้นเฮือนบ่ล้างตีน ค่ำล่ำ

ค่ำล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเดินชื้นบ้านโดยไม่ล้างเท้าก่อน เพราะเป็นการไม่รักษาความสะอาดของเท้าตนเอง ตลอดจนทำให้บ้านเรือนที่ชื้นไป นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นการไม่ให้เกียรติเจ้าของบ้านอีกด้วย

(๓) หย่างที่บดินชื้นชื้นใจ หย่างถึงเฮือนแสง หย่างลากตีน ค่ำล่ำ

ค่ำล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเดินกระที่บเท้าชื้นบันได เดินเท้าหนักจนเกิดเสียงดังบนบ้าน และเดินลากส้นเท้า เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ สร้างความรำคาญแก่คนในบ้าน นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นการไม่ให้เกียรติเจ้าของบ้านอีกด้วย

(๔) ผู้ยั้งนั่งขัดสะหมาด ค่ำล่ำ

ค่ำล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามผู้หญิงนั่งขัดสมาธิ เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และไม่เหมาะสมสตรีเพศ บางครั้งอาจนั่งไม่ระวังจนทำให้ผู้อื่นมองเห็นของสงวน

(๕) นั่งตันปักตู นั่งตันชื้นใจ นั่งหมอน ค่ำล่ำ

ค่ำล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามนั่งขวางประตู นั่งขวางบันได และนั่งบนหมอน เพราะการนั่งขวางประตูเป็นการกีดขวางคนจะเดินเข้าออก เช่นเดียวกับการนั่งขวางบันไดเป็นการนั่งกีดขวางคนที่จะชื้นลงบ้าน ส่วนการนั่งบนหมอนนั้น เป็นการนั่งบนสิ่งของที่ไมควรงั่ง เพราะหมอนเป็นที่รองศีรษะ ซึ่งถือว่าเป็นของสูง จึงไม่สมควรเอามารองนั่ง

(๖) ผู้นั่งนั่ง ผู้ยั้งยั้งยั้งยั้ง ค่ำล่ำ

^{๑๔} บุญเกิด พิมพั้วรเมธากุล และนภาพร พิมพั้วรเมธากุล, *อิด-คอง-ค่ำล่ำ*, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๘๕-๘๕. และสิน้ำ จันทร์เพ็ญ และคณะ, *มูลมังตั้งเดิม*, (กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒๗-๓๓๕.

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามคุยกันโดยที่คนหนึ่งนั่งอีกคนยืน เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ

(๗) นั่งทิ้งหัวบ่อนนอน คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามนั่งบนหัวนอน เพราะหัวนอนเป็นที่รองศีรษะ ซึ่งถือว่าเป็นของสูง จึงไม่สมควรเอามารองนั่ง ถือเป็นการทำงานที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม

(๘) นอนป็นหัวไปทางตาเวนต์ก คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามนอนหัวศีรษะไปทางทิศตะวันตก เพราะเป็นทิศที่วางศีรษะของคนตาย จึงเป็นทิศต้องห้ามของคนที่ยังมีชีวิตอยู่

(๙) นอนคว่ำ นอนหงาย นอนตะแคงซ้าย คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามนอนคว่ำ นอนหงาย และนอนตะแคงซ้าย เพราะเป็นการนอนที่ไม่ถูกสุขลักษณะ อีกทั้งชาวอีสานมีความเชื่อว่าการนอนตะแคงขวาเป็นท่านอนที่ดี เนื่องจากมีลักษณะคล้ายท่าสันทไสยาสน์^{๑๕}

(๑๐) เมียนอนก่อน ตื่นหลังผัว คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามภรรยาเข้านอนก่อน และตื่นทีหลังสามี เพราะเป็นจารีตประเพณีของผู้ที่เป็นภรรยาที่ต้องตื่นก่อนนอนหลังสามี เนื่องจากต้องทำหน้าที่เก็บกวาดดูแลความเรียบร้อยของเรือนชานก่อนเข้านอน และต้องตื่นมาหุงหาอาหารเพื่อเตรียมไว้ให้แก่สามีและลูกในตอนเช้า ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของภรรยาและแม่ที่ดี

(๑๑) นอนหงายเล่นดาบ นอนคาบนมเมีย นอนเลียคมมีด คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามนอนหงายแล้วหยิบมีดหรือดาบเอามาถูเล่น ห้ามนอนดูคอมมมของภรรยา และห้ามนอนเลียคมมีด เพราะเป็นพฤติกรรมที่เสี่ยงให้เกิดอันตรายต่อตนเอง เนื่องจากการทำกิจกรรมใด ๆ โดยที่ยังนอนอยู่นั้น ร่างกายย่อมมีความตื่นตัวน้อยกว่าปกติ อาจเกิดอุบัติเหตุได้ ส่วนการนอนดูคอมมมของภรณานั้นอาจก่อให้เกิดการติดเชื้ในช่องปาก และสามีอาจเผลอกัดหัวนมของภรรยาจนบาดเจ็บได้

(๑๒) ก่อนเข้าบ่อนนอนบ่ล้างตีน ลูกขึ้นยามเข้าบ่ช่วยหน้า คะลำ

^{๑๕} บุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล และนภาพร พิมพัวร์เมธากุล, *ฮิด-คอง-คะลำ*, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๗๖.

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเข้านอน โดยที่ไม่ล้างเท้า และตื่นขึ้นมาไม่ล้างหน้า เพราะต้องการให้คนรู้จักรักษาสุขภาพของตนเอง อีกทั้งชาวอีสานยังมีความเชื่อว่า ตอนเช้าศรีหรือสิริจะอยู่ที่หน้า จึงต้องล้างหน้าก่อน ส่วนตอนค่ำศรีจะอยู่ที่เท้า จึงต้องล้างเท้าก่อนเข้านอน จะเกิดสิริมงคลแก่ตน

(๑๓) เอาเสื้อผ้าเก่ามาหมუნต่างหมอน กะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเอาเสื้อผ้าเก่ามาหมუნแทนหมอน เพราะเสื้อผ้าเก่าอาจไม่สะอาดมีเชื้อโรคปะปนอยู่ ทำให้เกิดโรคร้ายได้

(๑๔) เป็นไฟเป็นเขยนอนเปิง กะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามลูกสะใภ้หรือลูกเขยนอนห้องเปิง เพราะห้องเปิงเป็นห้องศักดิ์สิทธิ์ของบ้าน เป็นที่เก็บของรักษาบ้านเรือน และเป็นที่ยับยั้งของแขกสำคัญ โดยเฉพาะเจ้าโคตรหรือญาติผู้ใหญ่ ลูกสะใภ้ หรือลูกเขยถือเป็นคนอื่นจึงไม่มีสิทธินอนในห้องนี้ได้

(๑๕) เคี้ยวค้ำหมากนอนกางคั้น กะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเคี้ยวหมากแล้วอมค้ำหมากนอน เพราะค้ำหมากอาจไหลลงไปติดคอเวลาหลับ ทำให้เกิดอันตรายแก่ตนเอง

(๑๖) เมียบ่สมมาฟัวในวันพะวันสิ้น กะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามภรรยาดื่มขอมสามิของตนในวันพระหรือวันธรรมสวนะ เพราะในรอบเจ็ดวันที่ผ่านมา ชีวิตการครองเรือนอาจมีการกระทบกระทั่งล่วงเกินกันบ้าง และเป็นฮึด-คอง ของชาวอีสานที่กำหนดไว้ว่า ให้ภรรยาจัดขันห้า^{๒๐}มาขอขมาต่อสามิตน ถ้ามีการล่วงเกินโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เพื่อให้เกิดความมั่นคงของครอบครัว สามิภรรยาผู้รักและให้อภัยต่อกัน นอกจากนี้ยังทำให้ฝ่ายสามิรู้สึกละอายใจไม่กล้าทำชั่วและนอกใจภรรยา จึงทำให้ชีวิตคู่เป็นสุข ไม่ทะเลาะกัน

(๑๗) กินเข้าโต โสควมเพิ่น กะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามกินข้าวตนแล้วพุดนินทาผู้อื่น เพราะมันไม่เกิดประโยชน์ใดใดต่อตนเองเลย

(๑๘) ไทเฮือนเดียวกัน กินเข้าบ่พร้อมกัน กะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง สมาชิกทุกคนที่อยู่บ้านหลังเดียวกัน กินข้าวไม่พร้อมหน้าพร้อมตากัน เป็นสิ่งไม่ดีไม่ควรทำ เพราะหากมีอาหารอะไรก็จะได้ทานด้วยกัน แสดงออกถึงความ

^{๒๐} ขันห้า ประกอบด้วย ดอกไม้ ๕ คู่ เทียน ๕ คู่ ใส่ไว้ในจานหรือพาน

สามีคคีของสมาชิกภายในครอบครัว และทุกคนจะได้พบหน้ากัน ใครมีเรื่องราวใดใดก็จะได้บอกเล่า
สู่กันฟังได้

(๑๙) กินเข้าบ่ออัศฝาก่อง คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามกินข้าวแล้วไม่ปิดฝากระต๊อบข้าว หรือไม่เก็บสำรับกับข้าว
เพราะเป็นการแสดงออกถึงความขี้เกียจ และมั่งก่าย

(๒๐) ผู้น้อยกินก่อนผู้ใหญ่ เมียกินก่อนผัว คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเด็กกินข้าวก่อนผู้ใหญ่ และห้ามภรรยากินข้าวก่อนสามี
เพราะเด็กต้องให้ความเคารพยำเกรงผู้ใหญ่ จึงต้องให้ผู้ใหญ่มองมือกินก่อน เด็กจึงจะกินตาม ส่วน
ภรรยาที่ต้องให้สามีลงมือกินข้าวก่อนนั้น เนื่องจากความเชื่อของชาวอีสานที่ให้สามีเป็นใหญ่
เป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ดังนั้น การให้สามีกินข้าวก่อนจึงเป็นการแสดงถึง
ความเคารพ ยำเกรง และให้เกียรติ

(๒๑) ผู้ใหญ่กินเจียนผู้น้อย ผัวกินเจียนเมีย คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามผู้ใหญ่กินอาหารที่เหลือจากเด็กที่กินไปก่อนแล้ว และห้าม
สามีกินอาหารที่เหลือจากภรรยาที่กินไปก่อนแล้ว เพราะไม่เหมาะสม อีกทั้งเป็นการฝึกให้ผู้ใหญ่
และสามีรู้จักรักศักดิ์ศรีของตนเอง

(๒๒) กินอ้าปาก แลบลิ้น เลียปาก เลียมือ กินคำใหญ่ กินเสียงดัง กินบ่เป็นยาม กินบ่รู้จัก
ประมาณ คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ขณะรับประทานอาหารห้ามอ้าปาก แลบลิ้น เลียปาก เลียมือ กิน
คำโต เคี้ยวอาหารเสียงดัง กินไม่เป็นเวลา และไม่พอเหมาะพอควรกับความต้องการของตน เพราะเป็น
กิริยาที่ไม่สุภาพ ใครมาพบเห็นก็เป็นที่น่ารังเกียจ

(๒๓) ถมน้ำมลาย ภายซึ่มูก เวลากิน คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ขณะรับประทานอาหารห้ามถ่มน้ำลาย และตั้งซึ่มูก เพราะเป็น
กิริยาที่ไม่สุภาพ ใครมาพบเห็นก็เป็นที่น่ารังเกียจ

(๒๔) กินเข้ามือซ้าย เอามือเท้าขวาเท้าซ้าย ยามกิน คละลำ

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามใช้มือซ้ายรับประทานอาหาร และขณะรับประทานอาหาร
ห้ามนั่งเท้าแขนไม่ว่าจะแขนซ้ายหรือขวาก็ตาม เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ

(๒๕) เวลากินเวว่ากัน กินเคี้ยวบ่แหลก คละลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามพูดคุยกันขณะรับประทานอาหาร และต้องเคี้ยวอาหารให้ละเอียด เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ เพราะหากพูดคุยขณะอาหารเต็มปากย่อมไม่น่ามอง อีกทั้งหากเคี้ยวอาหารไม่ละเอียดอาจทำให้กระเพาะอาหารทำงานหนักจนเกิดเจ็บท้องได้

(๒๖) กินเข้ากับชินงัวชินควย คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามกินข้าวกับเนื้อวัวเนื้อควาย เพราะทั้งวัวและควายเป็นสัตว์ที่มีคุณต่อการดำรงชีวิตของชาวอีสาน โดยควายใช้ไถนา ส่วนวัวใช้ลากเกวียนขนข้าวของ

(๒๗) กินหมิด กินเสียง กินเกียง สะหมอลอ คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามกินอาหารจนหมดเกลี้ยง ไม่มีอะไรเหลือติดไว้เลย เพราะอาจถูกคนอื่นมองว่าไม่มีมารยาทในการกิน เป็นคนตะกละ

(๒๘) กินอ้มแล้ว บ่ยกมือไหว้เข้า คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง กินอ้มแล้วไม่ยกมือไหว้ข้าวเป็นสิ่งไม่ควรทำ เพราะเป็นการแสดงออกถึงการเป็นคนไม่รู้จักบุญคุณของข้าวปลาอาหาร

(๒๙) ไปจอบฟังเขาว่าพื้นทานขวันกัน คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามไปแอบฟังคนเขานินทาว่าร้ายกัน เพราะมันไม่เกิดประโยชน์ใดใดต่อตนเองเลย มีหน้าซ้ำ้อาจนำความเดือดร้อนมาถึงตนเองได้

(๓๐) ไปเอาบุญกายบ้าน บ่สู้แสงสู้งาย คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามไปเที่ยวงานบุญต่อเนื่องกันไปหลายบ้าน โดยไม่รู้จักเวลาอาหารเย็นอาหารเช้า หรือไปเที่ยวแล้วไม่ยอมกลับบ้านกลับช่อง เพราะเป็นการไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน

(๓๑) ผัวไปค่าเมียแต่งเพด คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามภรรยาแต่งตัวช่วยวนชายอื่น ขณะสามีไปทำการค้าขายต่างถิ่น หรือไปทำงาน เพราะเป็นการไม่ซื่อสัตย์ต่อสามี และอาจตกเป็นที่ครหานินทาของผู้อื่นได้

(๓๒) ไปโสรเนื้อ ออกซื้อมัน คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเอ่ยชื่อสัตว์ ขณะที่ออกไปล่าสัตว์นั้น เพราะจะเป็นการคาดหวังมากจนเกินไป อาจไม่สมหวังเอาได้

(๓๓) ไปบ่ช่าง หย่างบ่งาม คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเดินไปมาโดยขาดความสงบเสงี่ยม เพราะเป็นกิริยาไม่เหมาะสม

(๓๔) *ไปปลามาบ่คอบ คละลำ*

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง การไปไม่ลามาไม่ไหวเป็นกิริยาที่ไม่เหมาะสมห้ามทำ เพราะเป็นมารยาทที่ไม่ดี ถือเป็นการไม่ให้เกียรติกัน

(๓๕) *เว้าพันตัว หัวพันเพิ่น คละลำ*

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามพูดจาเสียงดังเกินตัว หรือหัวเราะเสียงดังเกินคนทั้งหลาย เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สมควร และเป็นการกระทำที่ไม่สุภาพ

(๓๖) *ออกปากเสียงแข็ง บดี คละลำ*

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามพูดจาด้วยน้ำเสียงแข็งกระด้าง หรือไม่สุภาพ เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สมควร และเป็นการกระทำที่ไม่สุภาพ

(๓๗) *หย่าเว้าความเก่า มั่นเลาพิศกัน คละลำ*

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามพูดหรือพินเรื่องเก่าที่ผ่านมาแล้ว เพราะจะก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท จึงไม่ควรพูดถึงอีก

(๓๘) *ปากบ่ช่างปากหย่าปาก คละลำ*

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามพูดหากไม่มีศิลปะในการพูด เพราะการพูดเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ถ้าพูดไม่ดีจะทำให้ตัวเราเองเสียหายได้ ผู้ไม่พูดจะดีเสียกว่า

๒.๔.๓ *คละลำเกี่ยวกับผู้อื่น*

คละลำเกี่ยวกับผู้อื่น จัดเป็นข้อห้ามที่ใช้ในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั่วไปสำหรับตัวบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลอื่น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมจากเอกสารตำรา^{๒๐} และที่พบเห็นว่ายังมีการใช้กันอยู่ในหมู่คนอีสาน จึงได้อธิบายความหมายและวิเคราะห์มูลเหตุที่ต้องห้ามปฏิบัติ สรุปได้ดังต่อไปนี้

(๑) *เพิ่นบ่เอ็น โตขาน เพิ่นบ่วาน โตช้อย คละลำ*

คละลำสำนวนนี้ หมายถึง หากผู้อื่นไม่เรียกแต่ตัวเราเขา เขาไม่วานแต่เราเข้าไปช่วยเหลือเป็นสิ่งไม่ดี เพราะเหมือนเป็นการไปยุ่งเรื่องของผู้อื่น โดยที่เขาไม่ไหววาน

(๒) *ผู้น้อยยื่น ใ้ผู้ใหญ่ คละลำ*

^{๒๐} บุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล และนภาพร พิมพัวร์เมธากุล, *ฮิด-คอง-คละลำ*, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๘๕-๘๕. และสิน้ำ จันทร์เพ็ญ และคณะ, *มูลมังตั้งเดิม*, (กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒๗-๓๓๕.

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเด็กหรือผู้มีอาวุโสน้อย ยืนใกล้ผู้ใหญ่ หรือผู้มีอาวุโสมากกว่า เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงการไม่เคารพยำเกรงผู้ใหญ่

(๓) ใ้เขยยืนใ้เจ้าโคค เจ้าวง กะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามลูกสะใ้ ลูกเขย ยืนใกล้ญาติผู้ใหญ่ ผู้มีอาวุโสของอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงการไม่เคารพนับถือญาติของอีกฝ่ายหนึ่ง

(๔) ยืนใ้เจ้าหัว กะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามยืนใกล้พระภิกษุสงฆ์ เพราะพระภิกษุสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตนตรัยที่เคารพบูชา การเข้าไปยืนใกล้ๆ หรือเทียบเสมอเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงการไม่เคารพ

(๕) ผู้น้อยหย่างใ้ผู้ใหญ่ กะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเด็กหรือผู้มีอาวุโสน้อย เดินเฉียดหรือเดินเข้าไปใกล้ผู้ใหญ่ หรือผู้มีอาวุโสมากกว่า เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงการไม่เคารพยำเกรงผู้ใหญ่

(๖) ใ้เขยหย่างใ้เจ้าโคคลุงตา กะล่ำ

กะล่ำข้างต้น หมายถึง ห้ามลูกสะใ้ ลูกเขย เดินเฉียดหรือเดินเข้าไปใกล้ญาติผู้ใหญ่ของอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงความไม่เคารพญาติผู้ใหญ่

(๗) ใ้เขยนั่งสูง นั่งขาช่วยห้ำง ต่อหน้าเจ้าโคคลุงตา กะล่ำ

กะล่ำข้างต้น หมายถึง ห้ามลูกสะใ้ ลูกเขย นั่งสูงหรือนั่งไขว่ห้างต่อหน้าญาติผู้ใหญ่ และลุง ตา เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงความไม่เคารพญาติผู้ใหญ่

(๘) เมียหย่างเอาผ้าเอาชีนปิดป้ายผ้า กะล่ำ

กะล่ำข้างต้น หมายถึง ห้ามภรรยาเดินเอาเสื้อผ้าหรือผ้าชีนปิดกัตัวสามีเพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ อาจสร้างความรำคาญแก่สามี และแสดงถึงความไม่เคารพต่อตัวสามี

(๙) หย่างก่อนเจ้าหัว กะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเดินนำหน้าพระภิกษุสงฆ์ เพราะพระภิกษุสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตนตรัยที่เคารพบูชา การเดินนำหน้าให้พระภิกษุตามหลังย่อมแสดงถึงการไม่เคารพ

(๑๐) หย่างใ้เจ้าหัวเหยียบเงาเจ้าหัว กะล่ำ

กะล่ำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเดินใกล้ หรือเดินเหยียบเงาของพระภิกษุสงฆ์ เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ อีกทั้งยังอาจสร้างความอึดอัดใจแก่พระภิกษุสงฆ์ได้

(๑๑) *นุ่งผ้าเตะเดี่ยว หย่างผ่านหน้าเจ้าโคด เจ้าวง คละล้า*

คละล้าสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามนุ่งผ้าลอยชายเดินผ่านหน้าญาติผู้ใหญ่ ผู้มีอาวุโส เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงการไม่เคารพยำเกรงญาติผู้ใหญ่

(๑๒) *ผู้น้อยนั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ คละล้า*

คละล้าสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามเด็กหรือผู้มีอาวุโสน้อย นั่งสูงหรือนั่งไขว่ห้างต่อหน้าผู้ใหญ่ หรือผู้มีอาวุโสมากกว่า เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงการไม่เคารพยำเกรงผู้ใหญ่

(๑๓) *นั่งขัดสมาค เวลาริ๊งเทค คละล้า*

คละล้าสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามนั่งขัดสมาธิเวลาริ๊งพระภิกษุสงฆ์แสดงธรรม เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ แสดงถึงการไม่เคารพต่อพระภิกษุสงฆ์

(๑๔) *เขยนั่งตีทะหมาดกินเข่า นั่งฟังเจ้าโคดบอกสอน คละล้า*

คละล้าสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามลูกเขยนั่งขัดสมาธิกินข้าว และนั่งฟังญาติผู้ใหญ่สั่งสอน เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงความไม่เคารพญาติผู้ใหญ่

(๑๕) *เอาเงียนกินให้ทาน คละล้า*

คละล้าสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามนำอาหารที่ตนเองกินไม่หมดไปให้ทาน เพราะเป็นการไม่เคารพต่อผู้รับ เนื่องจากอาหารที่เหลือจากตนเองกินแล้วถือเป็นเศษอาหาร ไม่สมควรนำไปให้ผู้อื่นรับประทานต่ออีก

(๑๖) *กินซิ่นบ่ส่งอา กินปาย่ส่งปู่ คละล้า*

คละล้าสำนวนนี้ หมายถึง เมื่อได้กินเนื้อสัตว์ไม่ยอมเอามาให้อากินด้วย เมื่อได้กินเนื้อปลาไม่ยอมเอามาให้ปู่กินด้วย เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เพราะจะเป็นการเห็นแก่ตัว ไม่รู้จักแบ่งปันแก่ญาติพี่น้องให้ได้กินด้วย

(๑๗) *ไปค้ำฮวมทุนกัน คละล้า*

คละล้าสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามไปร่วมลงทุนทำการค้ากับผู้อื่น เพราะอาจกลายเป็นชนวนเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทเมื่อแบ่งผลประโยชน์ไม่ลงตัว และอาจทำให้เสียมิตร สู้งทุนลงแรงทำด้วยตนเองจะดีกว่า

(๑๘) *เว้าหยอกเจ้าหัว คละล้า*

คละล้าสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามพูดจาหยอกล้อพระภิกษุสงฆ์ เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และไม่เหมาะที่จะกระทำต่อสมณะเพศ

(๑๙) *ปากก่อนกวาน ขานก่อนเจ้า คละล้า*

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามพูดก่อนเจ้านาย และห้ามกล่าวชี้แจงใดใดก่อนเจ้านาย เพราะจะเป็นการข้ามหน้าข้ามตาเจ้านาย อาจทำให้เกิดความขุ่นเคืองแก่เจ้านาย เพราะตามความเชื่อของคนอีสานคนที่เจ้านายจะมีสิทธิ์พูดจา หรือชี้แจงใดใดก่อนผู้อื่น

(๒๐) ไปหาหมอ เว่าให้คนไข้ได้ยีน คะลำ

คะลำสำนวนนี้ หมายถึง ห้ามบอกให้คนไข้ได้ยีนว่าเขาป่วยเป็นอะไร หลังจากที่หมอบอกมาแล้ว เพราะจะทำให้คนไข้เสียกำลังใจ

สรุปได้ว่า คะลำอีสาน มีความสำคัญต่อวิถีชีวิต ตลอดจนเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมของชาวอีสาน เป็นกฎกติกาทางสังคมที่ช่วยสร้างให้สังคมอีสานอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ถ้าหากบุคคลในสังคมทำอะไรที่ผิดไปก็จะถูกผู้เฒ่าผู้แก่ทักท้วงว่าคะลำ ผู้ทำก็จะไม่กล้าทำต่อไป เพราะคนอีสานเชื่อว่าคะลำนี้เป็นคำศักดิ์สิทธิ์ ทำให้สังคมอีสานมีความร่มเย็นเป็นสุขในที่สุด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาประเภทต่างๆของคะลำอีสานที่กล่าวถึงในข้างต้นแล้ว ผู้วิจัย จึงขอกำหนดประเภทของคะลำอีสาน ตามพฤติกรรมของตัวแสดง (Actor) ที่มีปฏิสัมพันธ์กันในสังคมเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ คะลำทั่วไป คะลำเกี่ยวกับตนเอง และคะลำเกี่ยวกับผู้อื่น

ในบทต่อไป ผู้วิจัยจะวิเคราะห์หาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคะลำอีสาน ว่า ในคำสอนคะลำดั้งเดิมนั้น เป็นภูมิปัญญาอีสานดั้งเดิม อาจสืบทอดมีมาก่อนการนับถือพระพุทธศาสนา ยึดถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผี เทวดา แต่คะลำหลายบทก็เป็นข้อห้ามและข้อควรประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรมสากล อาจจะมีหลักพุทธจริยธรรมหลายระดับในวรรณกรรมคะลำอีสาน

บทที่ ๓

การวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมในคະລຳອີສານ

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ตีความคະລຳອີສານ เพื่อนำไปสู่การตอบปัญหาการวิจัยข้อสอง ที่ต้องการทราบว่า แนวคิดตามหลักพุทธจริยธรรมที่มีอยู่ในคະລຳອີສານมีอะไรบ้าง และอิทธิพลของแนวคิดคະລຳອີສານที่มีต่อวิถีชีวิตสังคมอีสานสมัยปัจจุบันเป็นอย่างไร ตามลำดับโดยผู้วิจัยขอเสนอตามลำดับ ดังนี้

๓.๑ หลักพุทธจริยธรรม

ความหมายของพุทธธรรม

แนวคิดพุทธจริยธรรม (Buddhist Ethics) นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดจริยธรรม (Ethics) ที่มุ่งศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ทางด้านคุณค่า (Value)^๑ โดยแนวคิดพุทธจริยธรรมนี้เป็นที่ทราบกันดีว่ามีรากฐานมาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา^๒

พระพุทธศาสนาถือกำเนิดมากว่า ๒๕๐๐ ปีล่วงมาแล้ว หลังพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้สัจธรรม (Truth) คือ อริยสัจ อันเป็นหลักว่าด้วยความจริง และสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับหลักความจริงตามกฎของธรรมชาติ ที่ไม่เปลี่ยนแปลงนับแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน หรือที่เรียกว่ากาลิโก คือ ความไม่จำกัดกาล นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังมีคำสอนเพื่อการดำเนินชีวิต (Way of Life) ให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม โดยมีจุดหมายสำคัญเพื่อการดับทุกข์ และพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้น จนกระทั่งเกิดการรู้แจ้งนำไปสู่การหลุดพ้น คือ วิมุตติ-นิพพาน

ในส่วนของสังคมไทย พระพุทธศาสนามีส่วนร่วมต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกระทั่งพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ หลักศีลธรรมและจริยธรรมของไทย ส่วนใหญ่จึงล้วนมาจากพื้นฐานของคำสอนในทางพุทธศาสนา

ดังนั้น หลักปฏิบัติ ที่มุ่งหมายให้ผู้ปฏิบัติได้ทราบว่า มีอะไรบ้างที่ควรกระทำ หรือไม่ควรกระทำ รวมไปถึงห้ามประพฤติปฏิบัติ โดยเป็นหลักปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงามของศาสนานั้น ซึ่งศาสนิกชนในศาสนานั้นๆ ต้องประพฤติ และปฏิบัติตาม เรียกว่า จริยศาสตร์ศาสนา (Religious Ethics)

^๑ วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด, ม.ป.ป.), หน้า ๘.

^๒ พระเทพวินทร์ เทวินุโ, แก่นพุทธจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ม.ป.ป.), หน้า ๑.

สรุปได้ว่า แนวคิดพุทธจริยธรรม (Buddhist Ethics) ซึ่งหากแปลตามตัวอักษรแล้วก็คือ จริยธรรมแนวพุทธ หรือพุทธจริยธรรม ถือเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงวางรากฐานคำสอนเอาไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น คือศีล ๕ ระดับกลาง คือ กุศลกรรมบท ๑๐ และระดับสูงคือมรรค ๘ เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงาม ตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะขึ้นให้ถึงได้ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุด หรือเป็นความดีอันสูงสุด (Supreme Good)^๗

ดังนั้น หลักแนวคำสอนของพระพุทธศาสนาในความหมายนี้ เมื่อสรุปรวมอาจนิยามตามโอวาทปาฏิโมกข์ที่ถือว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ๓ ประการ ได้แก่

- (๑) สพุพ ปาปสุส อกรรม คือ ไม่ทำความชั่วทั้งปวง
- (๒) กุศลสุสุปสมุพทา คือ ทำแต่ความดี
- (๓) สจิตตปริโยทปนํ คือ ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์^๘

จากหัวใจของพระพุทธศาสนาข้างต้น มุ่งเน้นให้พุทธศาสนิกชนละเว้นบาปที่จะเป็นทางนำสู่เหตุผลแห่งความชั่ว ทำให้การกระทำที่จะก่อให้เกิดผลดีเพื่อการปฏิบัติดีไม่เกิด พร้อมทั้งส่งเสริมให้ทำความดี เพื่อความดีงามของการอยู่ร่วมกันในสังคม และเพื่อเป็นฐานของการยกจิตใจขึ้นสู่ระดับที่สูง ที่เรียกว่าทำจิตให้ผ่องใส ที่มีปลายทางเพื่อการพ้นทุกข์ หรือไปสู่มรรคผลนิพาน (โลกุตระ) เป็นลำดับต่อไป

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งใช้พุทธจริยธรรมจารีต ที่มีพื้นฐานมาจากหัวใจของพระพุทธศาสนาสามประการ คือ ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทำแต่ความดี และ ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ตีความคะลำอีสานในเชิงพุทธจริยธรรมซึ่งจะได้กล่าวถึง กรอบพุทธจริยธรรม ๓ ระดับ ดังนี้

(๑) พุทธจริยธรรมระดับต้น ได้แก่ศีล ๕ หรือ เบญจศีล(ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, และการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน- Panca-sila: tha Five Precepts; rules of morality)^๙

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี (เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน –Panatipata veramani: to abstain from killing)

^๗ วศิน อินทสระ, พุทธจริยธรรม, (กรุงเทพมหานครฯ : โรงพิมพ์ทองกราว, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑-๑๒.

^๘ คูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๕/๗-๒๗/๓-๑๐.

^๙ พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานครฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๐), หน้า ๒๐๖-๒๐๗.

๒. อทินนาทานา เวมณี (เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้, เว้นจากลักโกง ละเมิดสิทธิ์ทำลายทรัพย์สิน -Adinnadana veramani: to abstain from stealing)

๓. กามสุมิจฉาจารา เวมณี (เว้นจากการประพฤติดิในกาม, เว้นจากล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน – kamesumicchacara veramani: to abstain from sexual misconduct)

๔. มุสาวาทา เวมณี (เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง - Musavada veramani: to abstain from false speech)

๕. สุรามรยมัชชปมาทัญญานา เวมณี (เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท, เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ –Suramerayamajjapamadattdana veramani: to abstain from intoxicants causing heedlessness)

ศีล ๕ ข้อนี้ในบาลีชั้นเดิมส่วนมากเรียกว่า ลิกขาบท ๕ (ข้อปฏิบัติในการฝึกตน-Sikkhapada: training rules) บ้าง ธรรม ๕ บ้าง เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ก็เชื่อว่าเป็นผู้มีศีล คือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล (virtuous) คำว่าเบญจศีลที่มาในพระไตรปิฎก ปรากฏในคัมภีร์ชั้นอุปทานและพุทธวงศ์ ต่อมาในสมัยหลังมีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น นิจศีล (ศีลที่ควรหัดสัถ์ควรรักษาเป็นประจำ – virtues to be observed uninterruptedly) บ้าง ว่าเป็น มนุษยธรรม(ธรรมของมนุษย์หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ – virtues of man) บ้าง

(๒) พุทธจริยธรรมระดับกลาง ซึ่งเป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งขัดเกลาดนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ ๑๐ และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ บางครั้งเรียกว่า อคาริยวินัย ซึ่งแปลว่าวินัยของผู้ครองเรือนหรือคฤหัสถ์ โดยจำแนกไว้ ๓ หมวด รวม ๑๐ ประการ^๖ ได้แก่

ก. กายกรรม ๓ หมายถึง การกระทำชั่วทางกาย ได้แก่

๑) ปาณาติบาต หมายถึง การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การทำร้ายหรือเบียดเบียนบุคคลอื่น

๒) อทินนาทาน หมายถึง การขโมย การลักทรัพย์ การถือเอาของที่เขามิได้ให้ ไม่ได้อนุญาต

๓) กามสุมิจฉาจาร หมายถึง ความประพฤติดิในกาม การล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น

ข. วิจิกรรม ๔ หมายถึง การกระทำชั่วทางวาจา ได้แก่

๔) มุสาวาท หมายถึง การพูดเท็จ การพูดโกหก

๕) ปิสุณาวาจา หมายถึง การพูดส่อเสียด เหยียดหยามดูแคลนคนอื่น

๖) ผรุสวาจา หมายถึง การพูดคำหยาบ

๗) สัมผัสป์ปลาปะ หมายถึง การพูดเพ้อเจ้อ พูดโอ้อวด พูดไม่มีสาระ

^๖ ดูรายละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๕๕.

ค. มโนกรรม ๓ หมายถึง การกระทำชั่วทางใจ ได้แก่

๘) อภิชฌา หมายถึง คิคืออยากได้ของผู้อื่น

๙) พยาบาท หมายถึง การคิดร้ายผู้อื่น การแค้นใจต่อผู้อื่น

๑๐) มิจฉาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ความเห็นผิดเป็นชอบ ดังสำนวนที่ว่า เห็นกงจักรเป็นดอกบัว

(๓) พุทธจริยธรรมระดับสูง ซึ่งเป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชน ประกอบด้วยหลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค ๘ หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมา ปฏิปทา ซึ่งแปลว่าทางสายกลาง หรือหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ ประกอบด้วยแนวทาง ๘ ประการ^๑ ได้แก่

๑) สัมมาทิฎฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงด้วยปัญญา

๒) สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศล หรือความดีงาม

๓) สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดสนทนา แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม

๔) สัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง

๕) สัมมาอาชีวะ คือ การทำมาหากินอย่างสุจริตชน

๖) สัมมาวายามะ คือ ความอุตสาหพยายาม ประกอบด้วยเพียรในการกุศลกรรม

๗) สัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัว อยู่เป็นปกติ

๘) สัมมาสมาธิ คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นิรณันอยู่เป็นปกติ

จากแนวคิดและหลักการของพุทธจริยธรรมที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น ผู้วิจัยจะใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์หาค่าความคะลำอีสาน ตามลำดับต่อไปนี้

๓.๒ การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในคะลำอีสานทั่วไป

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าคะลำทั่วไป จัดเป็นข้อห้ามที่ใช้ในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั่วไป และไม่สามารถจัดอยู่ในประเภทคะลำเกี่ยวกับตนเอง และคะลำเกี่ยวกับผู้อื่น ได้โดยตรง ซึ่งสามารถใช้แนวคิดตามหลักพุทธจริยธรรมวิเคราะห์หาค่าความ ได้ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

^๑ ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๘/๓๗๕/๑๕๗.

ตารางที่ ๑ : การวิเคราะห์คำอีสานทั่วไป

คำ	ความหมาย	วิเคราะห์และตีความตามหลักพุทธจริยธรรม
๑. เหล่นหมากรุก หมากสะกา ใน เฮือนคนบ่ทัน ตาย คำ	- ห้ามเล่นหมากรุก หมากสะกา ในบ้านคนที่ยังไม่ตาย เพราะเป็นกิจกรรมการพนันที่มักเล่นในงานศพเท่านั้น	- คำนี้สอดคล้องกับศีล ๕ ในข้อสุราเมรัยมีขบมาที่ฐาน ว่าด้วยการเว้นจากการบริโภคสุรายาเมาซึ่งหมายถึงสิ่งมอมเมาที่เป็นการพนัน อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท รวมไปถึงยังสอดคล้องกับธรรม ๕ ในข้อสติสัมปชัญญะ คือ การมุ่งสั่งสอนให้คนมีความระลึกได้และความรู้ตัวว่ากิจกรรมการพนันไม่ใช่กิจกรรมทั่วไปในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงามทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง
๒. แทกโตคนไข ไปตัดโลง ให้คน ไขเห็นหรือได้ ยิน คำ	- ห้ามวัดตัวคนไข เพื่อต่อโลงศพให้คนไขเห็นหรือได้ยิน เพราะการกระทำดังกล่าวย่อมทำให้คนไขหมดกำลังใจ และเป็นเสมือนการแข่งขันให้คนไขตามเร็วยิ่งขึ้น	- คำนี้สอดคล้องกับวัจกรรม ๔ ในข้อปิสุณาวาจา ซึ่งนอกจากจะหมายถึง การพูดต่อเสียด เหยียดหยามดูแคลนคนอื่น ยังรวมถึง การพูดให้คนอื่นเสียกำลังใจอีกด้วย รวมไปถึงยังสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดสนทนาแต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม
๓. เอาเชิงผ้าแพ เช็ดหน้า คำ	- ห้ามเอา เชิงผ้าแพ ผ้านุ่ง เช็ดหน้า เพราะชายผ้าคนทั่วไปจะเอาไว้เช็ดมือ เช็ดเท้า เช่น ชายผ้าขาวม้า ดังนั้น จึงไม่เหมาะที่จะเอามาเช็ดหน้าซึ่งถือเป็นของสูง	- คำนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วยปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติตนอย่างรู้กาลเทศะ

<p>๔. ฝนมีดพริ้ว หอกดาบ ลีว ขวาน กางคี่น คะลำ</p>	<p>- ห้ามลับมีด พริ้ว หอก ดาบ ลีว ขวาน หรืออุปกรณ์ที่มีคม ใน เวลากลางคืน เพราะในช่วงเวลา ดังกล่าวมีแสงสว่างไม่เพียงพอ อาจพลาดถูกคมของอุปกรณ์ เหล่านั้นบาดเจ็บได้ หรือคนใน บ้านอาจเดินชนจนได้รับบาดเจ็บ</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติ ตนอย่างรู้กาลเทศะ</p>
<p>๕. ปิดเขื่อน กลางคี่น คะลำ</p>	<p>- ห้ามปิดกวาดบ้านเรือนในเวลา กลางคืน เพราะอาจปิดเอาของมี ค่าชิ้นเล็กของครอบครัวตกลงไป ใต้ถุนบ้าน และสูญหายในที่สุด</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา นั่นคือ การสั่ง สอนให้คนปฏิบัติตนอย่างรู้กาลเทศะ</p>
<p>๖. ของตำไ่ว้สูง ของสูงไ่ว้ต่ำ คะลำ</p>	<p>- ห้ามเอาของตำไ่ว้ที่สูง และนำ ของสูงไ่ว้ที่ต่ำ เพราะเป็นการ แสดงออกถึงความไม่รู้คุณค่า ของสิ่งของต่างๆ</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติ ตนอย่างรู้กาลเทศะ รวมถึงข้อสัมมา สังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้ สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศล หรือความดีงาม ทำให้เกิดการคิด พิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าของสิ่งใดควร วางไว้ในตำแหน่งใดจึงจะเหมาะสม</p>
<p>๗. ทูบตี เตะ ถีบ ม้างเขื่อน เพชาน คะลำ</p>	<p>- ห้ามทุบตี เตะ ถีบ รื้อ พัง บ้านเรือน เพราะเป็นการทำลาย บ้านเรือนที่ตนอยู่อาศัย ชีวิตจะมี แต่ความทุกข์ยาก</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ และความรู้ตัวว่าการกระทำความชั่ว ย่อมสร้างความเดือดร้อนรำคาญใจแก่ ตน และอาจเกิดเป็นปัญหาอื่นๆ ตามมา อีก เช่น การทะเลาะเบาะแว้งใน</p>

		ครอบครัว หรือแม้แต่การบาดเจ็บจากการกระทำของตน เป็นต้น
๘. ตัดคอน ฮอน ชื่อ ละล้า	- ห้ามตัดคอนและรอนชื่อบ้านเรือน เพราะเป็นการกระทำที่ทำให้สั้นลง หรือเล็กลงไม่เป็นมงคล หรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นการทำลายบ้านเรือนที่คนอยู่อาศัย ชีวิตจะมีแต่ความทุกข์ยาก นอกจากนี้การตัดคอนยังเป็นการแสดงออกถึงความประมาทไม่ระมัดระวัง ป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้น	- ละล้าสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ชื่อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วยปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติตนอย่างรู้กาลเทศะ รวมถึงข้อสัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศล หรือความดีงาม ทำให้เกิดการคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าชีวิตอยู่ตั้งอยู่ในความประมาท
๙. ฟันฟันมือเช้า ฝัดเข้ามือแดง คะล้า	- ห้ามตัดฟันตอนเช้า คำขำเวลาเย็น เพราะเป็นการทำงานไม่ถูกกาละ กล่าวคือ การตัดฟันนั้นจะหาไว้ตอนบ่ายจนถึงเย็น เพราะเป็นเวลาที่เหมาะแก่สภาพการทำงาน ส่วนการดำข้าวจะทำกันตอนเช้ามีค ตั้งแต่เวลา ๐๔.๓๐-๐๕.๓๐ น.	- ละล้าสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ชื่อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วยปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติตนอย่างรู้กาลเทศะ
๑๐. เอาลื้อเกวียน ตื่นเกวียนที่หัก แล้วไปฮองดิน บันได คะล้า	- ห้ามเอาลื้อเกวียนที่หักแล้วไปรองดินบันไดบ้าน เพราะไม่เป็นมงคลต่อบ้านเรือน เนื่องจากเอาของที่ชำรุดแล้วมาประกอบเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเรือน	- ละล้าสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ชื่อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วยปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติตนอย่างรู้กาลเทศะ รวมถึงข้อสัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้

		<p>สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศล หรือความดีงาม ทำให้เกิดการคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าของที่หักพังไปแล้วไม่สมควรนำมาเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเรือน เพราะไม่เป็นมงคล</p>
<p>๑๑. แยกพินบ่แก้มัดขึ้นเสี้ยน คะลำ</p>	<p>- ห้ามแยกพินขึ้นบ้านโดยไม่แก้มัดพินออกก่อน เพราะการไม่แก้มัดพินออกก่อนทำให้ขึ้นบ้านลำบาก และพินที่อยู่ในมัดอาจปิดป้ายข้าวของอื่นให้เสียหายได้</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงด้วยปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติตนอย่างรู้กาลเทศะ รวมถึงข้อสัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศล หรือความดีงาม ทำให้เกิดการคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าในการปฏิบัติงานใดใดต้องดำเนินการตามหลักการ อย่าฝืนค้นทุรังทำไป เพราะอาจเกิดความเสียหายได้ ตลอดจนข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ เพราะคนเราบางครั้งต้องการทำงานให้เสร็จเร็วจึงมองข้ามขั้นตอนปฏิบัติที่จำเป็น</p>
<p>๑๒. คำน้ำ กินตอน คะลำ</p>	<p>- ห้ามแก้งทำเป็นเกลียดน้ำแกงแต่ยังกินเนื้อปลาในน้ำแกงอยู่ เพราะเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี เพราะเป็นการเสแสร้งแก้งทำเข้าทำนองเกลียดตัวกินไข่เกลียดปลาไหลกินน้ำแกงในสำนวนไทย</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับศีล ๕ ข้อมุสาวาท ที่มุ่งให้คนเราเว้นจากการกล่าวเท็จ รวมถึงในวจีกรรม ๔ ข้อมุสาวาท หมายถึง การพูดเท็จ การพูดโกหก เสแสร้งแก้งทำ</p>
<p>๑๓. บ่อนเข็ดบ่</p>	<p>- สิ่งที่ดีศีลสิทธิ์ไม่เคารพนับถือ</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ</p>

<p>ยาคะล่ำย้าน คะล่ำ</p>	<p>สิ่งที่เป็นข้อห้ามกลับไม่เกรงกลัว ถือเป็นสิ่งต้องหลีกเลี่ยง เพราะ การเคารพนับถือต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการเกรงกลัวต่อการทำสิ่งไม่ ดีหรือข้อห้ามที่ผิดประเพณีนั้น เป็นสิ่งที่ทุกคนควรทำ</p>	<p>มโนกรรม ๓ ข้อมีจกาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ความเห็นผิดเป็นชอบ ดังสำนวนที่ว่า เห็นกงจักรเป็นดอกบัว</p>
<p>๑๔. ใสบาดถาม เจ้าหัวคะล่ำ</p>	<p>- ห้ามถามพระเวลาใสบาตรว่า ต้องการอะไรจะได้หามาให้ เพราะการทำบุญนั้นให้ทำตาม ศรัทธาของผู้ทำบุญ ไม่ใช่ตาม ความต้องการของพระภิกษุ</p>	<p>- คะล่ำสำนวนนี้สอดคล้องกับวจีกรรม ๔ ข้อสัมผัปปลาปะ หมายถึง การพูด เพื่อเจ้อ พูด โอ้อวด พูดไม่มีสาระ รวมถึง ทิส ๖ ข้ออุปริมทิส ทิสเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ โดย หนึ่งในสิ่งที่ภุหัทธังพิงบำรุงพระสงฆ์ คือ จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา ตลอด ทั้งยังสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อ สัมมาทิฎฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติ ตนอย่างรู้กาลเทศะ รวมถึงข้อสัมมา สังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้ สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศล หรือความดีงาม ทำให้เกิดการคิด พิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าสิ่งใดควรพูดและ สิ่งใดไม่ควรพูด</p>
<p>๑๕. ขี้ยอขอน นอนสุบยา คะล่ำ</p>	<p>- ห้ามนั่งถ่ายอุจจาระบนขอนไม้ และห้ามนอนสุบบุหรี เพราะเป็น พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าเป็น คนมักง่าย และอาจได้รับความ เดือนร้อนภายหลัง เช่น ตกจาก ขอนไม้ขณะนั่งถ่ายอุจจาระ หรือ สะเก็ดไฟจากก้นบุหรืออาจหล่น</p>	<p>- คะล่ำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฎฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติ ตนอย่างรู้กาลเทศะ รวมถึงข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่</p>

	โดนตัวจนได้รับบาดเจ็บ หรือ หากล่อนใส่ที่นอนจนอาจเกิดไฟไหม้ได้	เป็นปกติ
๑๖. อยู่ท่ามกลางหา วี อยู่ดีถามหา หมอ คละลำ	- อยู่ทุ่งนาห้ามถามหาพัด อยู่สุขสบายห้ามถามหาหมอ เพราะอยู่ทุ่งนาลมพัดเย็นดีอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องใช้พัด และถ้าอยู่ดี ๆ อยู่แล้ว ไปหาหมอทั้งหมอดู หรือ หมอโรงพยาบาลแล้วแต่ทำให้เสียทรัพย์ หรือมีนัยว่าเป็นการหาเรื่องใส่ตัว	- คละลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงด้วยปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติตนอย่างรู้กาลเทศะ รวมถึงข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๑๗. ฮากไม้สอน ขวาน คละลำ	- ห้ามรอกไม้สอนด้ามขวาน หรือ เปรียบได้กับห้ามคนที่มีความรู้ น้อยดั่งเช่นรอกไม้ที่อยู่ในดิน แต่กลับอวดตัวไปไปสั่งสอนคนที่มีความรู้ หรืออาวุโสมากกว่า ดั่งเช่นด้ามขวาน	- คละลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาวาจา คือ เจริญชอบ หมายถึง การพูดสนทนา แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม ไม่อวดตัวไปไปสั่งสอนคนที่มีความรู้หรืออาวุโสมากกว่า
๑๘. ใจขอนหา ที่เจ็บ คละลำ	- ห้ามงัดขอนไม้ขึ้นมาเพื่อหาตะขบ เปรียบได้ดั่งการฟื้นฟูฝอยหาตะเข็บ เพราะเรื่องราวได้สงบลงแล้วอย่าไปรื้อฟื้นขึ้นมาอีก	- คละลำสำนวนนี้สอดคล้องกับวัจจกรรม ๔ ข้อสัมผัปปลาปะ หมายถึง การพูดเพื่อแฉอวด พุดโอ้อวด พุดไม่มีสาระ ตลอดจนมรรค ๘ ข้อสัมมาวาจา คือ เจริญชอบ หมายถึง การพูดสนทนา แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม คือ การไม่พูดฟื้นฟูฝอยหาตะเข็บ
๑๙. เฮ็ดต่างลี ที่ต่างเขามีสาง	- ห้ามทำงานหลบบๆ เลี่ยงๆ และ ห้ามนั่งถ่ายอุจจาระนานเพื่อ	- คละลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดี

<p>คะลำ</p>	<p>พักผ่อนไปในตัว เพราะการทำงานไม่เต็มที่ และไม่ขยัน ข่อมไม่มีความเจริญ</p>	<p>งาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง รวมถึงข้อสัมมาอาชีวะ คือ การทำมาหากินอย่างสุจริตชน</p>
<p>๒๐. ขี้คันคากจา แบกขอนยาง คะลำ</p>	<p>- ห้ามพูดจาอวดอ้างตนเอง เปรียบคั่งคางคกพูดสามหาว่าตนสามารถแบกขงขนาดใหญ่อย่างขอนยางนาได้ ถือเป็นกรกระทำที่ไม่ประมาณตน</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วยปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติตนอย่างรู้กาลเทศะ รู้จักประมาณตน รวมไปถึงสอดคล้องกับวัฏจักรม ๔ ข้อสัมปปลาปะ หมายถึง การพูดเพื่อเจือพูดโอ้อวด พูดไม่มีสาระ</p>
<p>๒๑. ตีเหล็กต่อหน้า ช่าง คะลำ</p>	<p>- ห้ามทำตัวอวดเก่งอวดรู้ต่อหน้าคนที่รู้มากกว่า เปรียบได้กับการตีเหล็กต่อหน้าช่าง</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วยปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติตนอย่างรู้กาลเทศะ รู้จักฐานะความสามารถของตน รวมไปถึงข้อสัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงามทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง และยังสอดคล้องกับวัฏจักรม ๔ ข้อสัมปปลาปะ หมายถึง การพูดเพื่อเจือพูดโอ้อวด พูดไม่มีสาระ</p>
<p>๒๒. ดันฝิให้ลูก ปลูกฝิให้ คะลำ</p>	<p>- ห้ามดันทุรังทำในสิ่งที่เป็นไปได้ เปรียบได้ดั่งการดันฝิให้ลูก ปลูกฝิให้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรขึ้นมา</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมโนกรรม ๓ ข้อ มิจฉาทิฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ความเห็นผิดเป็นชอบ รวมถึงมรรค ๘ ข้อสัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง</p>

		ปวง นั้นคือ ไม่ค้นหุรงทำในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรขึ้นมา
๒๓. หมาเข้าบ้านป่ค่อมทางกะลำ	- ห้ามทำกิริยาเย่อหยิ่งจองหองเมื่อไปเยือนถิ่นของผู้อื่น เปรียบคั่งสุนัขที่เข้าบ้านผู้อื่นแล้ว ไม่น้อมทางแสดงความเคารพเจ้าของสถานที่	- คำสาขานวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วยปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติตนอย่างรู้กาลเทศะ รู้จักฐานะความสามารถของตน รวมไปถึงข้อสัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงามทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง
๒๔. ย้ายคันแทนา ย้ายปักคูเขื่อน ถมน้ำออกบ่อ ขุดจอมปลวกไป ถมบวกหมู ปลุกเขื่อนกวมทางกวมตอ คะลำ	- ห้ามย้ายคันทาหนึ่ง ย้ายประตูบ้าน ถมน้ำจับ ขุดดินจากจอมปลวกเพื่อนำไปถมปลักหมูนอน ปลุกเรือนคร่อมถนนหนทางและตอไม้ เพราะเป็นพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นคนโลภ ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม	- คำสาขานวนนี้สอดคล้องกับการละจากความชั่วประการหนึ่ง คือ ความโลภอันจะนำไปสู่ความชั่วตัวอื่นๆ รวมไปถึงยังสอดคล้องกับมโนกรรม ๓ ข้อ มิจฉาทิฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ความเห็นผิดเป็นชอบ รวมถึงมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วยปัญญา และข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๒๕. เอาของใช้ไปปนกับของประดับ คะลำ	- ห้ามเอาของใช้ไปวางปะปนไว้กับเครื่องประดับ เพราะทำให้ไม่สะดวกในการหยิบจับ และของประดับถือเป็นของสูง ไม่ควร	- คำสาขานวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วยปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติ

	วางปะปนกับของใช้อื่นๆ	ตนอย่างรู้กาลเทศะ รวมถึงข้อสัมมาสังกัปปะ คือ คำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม ทำให้เกิดการคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าของสิ่งใดควรวางไว้ในตำแหน่งใดจึงจะเหมาะสม
๒๖. เชื้อนสองหลัง เห็ดเป็นหลังเดียว คละลำหลาย	- ห้ามนำบ้านสองหลังมายุบรวมกันเป็นหลังเดียว เพราะการทำสิ่งที่มีมากอยู่แล้วให้ลดจำนวนลง ถือว่าไม่เป็นมงคล	- คละลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงด้วยปัญญา รวมถึงข้อสัมมาสังกัปปะ คือ คำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม ทำให้เกิดการคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าไม่ควรที่จะลดจำนวนของสิ่งมีค่าลง
๒๗. ผัวเมียผิดกัน ข่มเหงกัน คำป้อยญาติกัน คละลำ	- ห้ามผัวเมียทะเลาะเบาะแว้งกัน ข่มเหงรังแก	- คละลำสำนวนนี้สอดคล้องกับศีล ๕ ข้อปาณาติบาต ว่าด้วยการเว้นจากการเบียดเบียนชีวิต ซึ่งในที่นี้หมายถึงการทะเลาะวิวาทข่มเหงกัน ธรรม ๕ ข้อเมตตากรุณา คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น รวมถึงทิส ๖ ปัจฉิมทิส ทิสเบื้องหลัง ได้แก่ สามภรรยาซึ่งต่างต้องบำรุงซึ่งกันและกัน โดยให้การยกย่อง ไม่ดูหมิ่น ตลอดจนวัจกรรม ๔ ข้อปิสฺสูณาวจา หมายถึง การพูดส่อเสียดเหยียดหยามดูแคลนคนอื่น และผรุสวาจา หมายถึง การพูดคำหยาบ
๒๘. จ่ายเงินแดง แปะเงินขวาง	- ห้ามออกเงินกูดอกเบี้ยแพงๆ และปลอมแปลงเงินตราเพราะ	- คละลำสำนวนนี้สอดคล้องกับศีล ๕ ข้ออทินนาทาน ว่าด้วยการเว้นจากการเอา

<p>คะลำ</p>	<p>นอกจากจะผิดศีลธรรม และยังผิดกฎหมายอีกด้วย</p>	<p>สิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ธรรม ๕ ข้อ สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบสัมมาชีพ ที่สุจริตถูกกฎหมาย ตลอดจนมโนกรรม ๓ ข้อมีจนาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ความเห็นผิดเป็นชอบ ดังสำนวนที่ว่า เห็น</p>
<p>๒๕. ตีหมุชา คำหมาเสียด คะลำ</p>	<p>- ห้ามตีหมุ คำหมาประชดคนอื่น เพราะเป็นกิริยาที่กระทำเพื่อประชดและกระทบกระเทือนใส่คนที่อยู่ใกล้เคียง เข้าทำนองตีวัวกระทบคราด ตามสำนวนไทย</p>	<p>- คำสำนวนนี้สอดคล้องกับศีล ๕ และกายกรรม ๓ ข้อปาณาติบาต หมายถึง การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การทำร้ายหรือเบียดเบียนบุคคลอื่น วิกรรม ๔ ข้อปิสุณาวาจา หมายถึง การพูดส่อเสียดเหยียดหยามดูแคลนคนอื่น และผรุสวาจา หมายถึง การพูดคำหยาบ ตลอดจนสอดคล้องกับมโนกรรม ๓ ข้อพยาบาท หมายถึง การคิดร้ายผู้อื่น การแค้นใจต่อผู้อื่น และมีจนาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เห็นผิดเป็นชอบ</p>
<p>๓๐. หัวซาเด็ก น้อย หัวซาผีบ้า หัวซาคนทุก คะลำ</p>	<p>- ห้ามถือสาหาความเด็ก คนบ้า และคนยากจน เพราะเด็กยังไม่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ คนบ้าเป็นคนเสียสติ ส่วนคนยากจนมีความกดดันทางจิตใจ ดังนั้นควรอโหสิให้</p>	<p>- คำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม</p>
<p>๓๑. เอลูกสาว ลูกชาย เป็นเมีย เป็นหัว คะลำ</p>	<p>- ห้ามเอลูกสาวเป็นเมีย ห้ามเอลูกชายเป็นหัว เพราะเป็นเรื่องผิดศีลธรรม และผิดจารีตประเพณี</p>	<p>- คำสำนวนนี้สอดคล้องกับศีล ๕ และกายกรรม ๓ ข้อกาเมสุมิจจาจาร หมายถึง ความประพฤติผิดในกาม การล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น อีกทั้งยังสอดคล้องกับมโนกรรม ๓ ข้อ มีจนาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจาก</p>

		ทำนองคลองธรรม
๓๒. เอาคนใช้ เป็นเมียเป็นผัว กะล่ำ	- ห้ามเอาคนใช้เป็นเมียเป็นผัว เพราะเป็นเรื่องผิดศีลธรรม อีก ทั้งหากได้คนใช้เป็นคู่ครอง เขา จะไม่เคารพยำเกรงผู้เป็นนายจ้าง อีก	- คำสาขานี้สอดคล้องกับศีล ๕ และกายกรรม ๓ ข้อกามเมสุมิจฉาจาร หมายถึง ความประพฤตินอกใจ การ ล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น อีกทั้ง ยังสอดคล้องกับมโนกรรม ๓ ข้อ มิจฉาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจาก ทำนองคลองธรรม
๓๓. หัวโล้น อยากดำ หัวดำ อยากเทค กะล่ำ	- ห้ามพระภิกษุคิดอยากร้องรำทำ เพลง และห้ามคฤหัสถ์เทศนา สอนสั่งผู้อื่น ซึ่งถือเป็นการ กระทำผิดหน้าที่	- คำสาขานี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฎฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติ ตนอย่างรู้กาลเทศะ รวมถึงข้อสัมมา สังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้ สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศล หรือความดีงาม ทำให้เกิดการคิด พิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าสิ่งใดควรทำสิ่ง ใดไม่ควรทำ
๓๔. เห็นเมียท่าน ทำเห็นหน้าท่าน ยิง กะล่ำ	- ห้ามทำทนายกริยาคนอื่น และ ห้ามยิงหน้าไม้ของผู้อื่น เพราะ ถือเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึง มารยาทที่ไม่ดี	- คำสาขานี้สอดคล้องกับศีล ๕ และกายกรรม ๓ ข้อกามเมสุมิจฉาจาร หมายถึง ความประพฤตินอกใจ การ ล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น ข้อ อทินนาทาน หมายถึง การขโมย การลัก ทรัพย์ การถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ไม่ได้อนุญาต อีกทั้งยังสอดคล้องกับ มโนกรรม ๓ ข้อมิจฉาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม
๓๕. เหล่นเจ้าหัว เหล่นผัวเพิ่น กะล่ำ	- ห้ามเป็นชู้กับพระสงฆ์ และเป็น ชู้กับสามีหญิงอื่น เพราะเป็นเรื่อง ผิดศีลธรรม และผิดจารีต	- คำสาขานี้สอดคล้องกับศีล ๕ และกายกรรม ๓ ข้อกามเมสุมิจฉาจาร หมายถึง ความประพฤตินอกใจ การ

	ประเพณี	ล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น อีกทั้งยังสอดคล้องกับมโนกรรม ๓ ข้อ มิฉลาดิฉลาดิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม
๓๖. บวคเป็นชี หนีจากบ่อน คะลำ	- เมื่อบวชเป็นชีแล้วห้ามหนีจากวัดที่บวชไปอยู่วัดอื่น เพราะจะไม่มีครูอาจารย์สอนสั่ง	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วยปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติตนอย่างรู้กาลเทศะ
๓๗. ความระหัด ให้ผู้อื่นถึงสอง คะลำ	- ห้ามนำความลับไปเล่าให้ผู้อื่นรู้ เพราะถ้ามีคนอื่นล่วงรู้ ก็จะไม่สามารถเก็บเป็นความลับได้อีกต่อไป	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม และข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๓๘. นาสอง เหมือน เมืองสอง ท้าว ย้าวสองเขย คะลำ	- ห้ามทำนาที่มีร่องน้ำสองร่อง ประเทศหนึ่งห้ามมีผู้ปกครองสองคน ห้ามลูกเขยสองคนอยู่ร่วมหลังคาเรือนเดียวกัน เพราะจะทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง ชิงดีชิงเด่น จนทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคม	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทัมมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง รวมถึงข้อสัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม
๓๙. ฉิ่งสองผัว เข้าหัวสองวัด คะลำ	- ห้ามผู้หญิงมีสามีสองคน และห้ามพระภิกษุมีวัดสองวัด เพราะผู้หญิงที่มีสามีสองคนถือเป็นเรื่องผิดศีลธรรม และนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเอง ส่วนพระภิกษุที่อาศัยสองวัด ย่อมทำให้มีโอกาสหลบลสิกและทำชั่ว	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับศีล ๕ และกายกรรม ๓ ข้อกาเมสุมิฉลาดิ หมายถึง ความประพฤติผิดในกาม การล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น อีกทั้งยังสอดคล้องกับมโนกรรม ๓ ข้อ มิฉลาดิฉลาดิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

	ได้ง่าย	
๔๐. ฝนตก ฟ้าร้อง ไถนา ซี้ ควยเล่น ยกมิด ยกเสียม ฟันไม้ คะลำ	- ห้าม ไถนา ซี้ควยเล่น ยกมิด ยก เสียม ฟันไม้ ขณะฝนตกฟ้าร้อง เพราะอาจถูกฟ้าผ่าได้	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา นั่นคือ การสั่งสอนให้คนปฏิบัติ ตนอย่างรู้กาลเทศะ รวมถึงธรรม ๕ ข้อ สติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และ ความรู้ตัว
๔๑. ตีก้อนเส้า เอาไม้เอามัดเคาะ เส้าเขื่อน คะลำ	- ห้ามตีก้อนหินรองเตาทำอาหาร หรือเอาไม้เคาะเส้าเรื่อน เพราะ เป็นการแสดงอารมณ์รุ่มร้อน โมโห ไม่น่าเป็นบุญคุณของสิ่งที่ ตนพึ่งพาอาศัย	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับวัจกรรม ๔ ข้อปิสฺสูวาทา หมายถึง การพูด ส่อเสียด เหยียดหยามดูแคลนคนอื่น และพรุสฺวาทา หมายถึง การพูดคำหยาบ ตลอดจนสอดคล้องกับมโนกรรม ๓ ข้อ พยาบาท หมายถึง การคิดร้ายผู้อื่น การ แค้นใจต่อผู้อื่น และมีจาทิฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ความเห็นผิดเป็นชอบ
๔๒. เอามือตี แมว หมา ตะงั่ว ตะควาย คะลำ	- ห้ามเอามือตีแมว ดีหมา ตะงั่ว ตะควาย เพราะเป็นกิริยาไม่น่าดู	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับศีล ๕ และกายกรรม ๓ ข้อปาณาติบาต หมายถึง การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การทำร้าย หรือเบียดเบียนบุคคลอื่น ตลอดจน สอดคล้องกับมโนกรรม ๓ ข้อพยาบาท หมายถึง การคิดร้ายผู้อื่น การแค้นใจต่อ ผู้อื่น และมีจาทิฐิ หมายถึง ความเห็น ผิดจากทำนองคลองธรรม ความเห็นผิด เป็นชอบ
๔๓. ปุกยานาง เดินบ้าน ปุกผัก อีฮุม หมาก	- ห้ามปลุกต้นย่านางไว้กลางลาน บ้าน และห้ามปลุกต้นมะรุมน ต้น เพกา และต้นผักหวานไว้ในบ้าน	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วย

<p>ลิ้นหมา ผักหวาน ในบ้าน คะลำ</p>	<p>เพราะจะทำให้บ้านรกรุงรัง เนื่องจากย่านางเป็นไม้เลื้อย มีเถา แผ่กระจายไปทั่ว หากเดินไม่ดี อาจสะดุดล้มได้ ส่วนต้นมะรุม และเพกาเป็นไม้อ่อน ลมพัดหัก โค่นง่าย ขณะที่ต้นผักหวานเป็น ไม้พุ่มขึ้นรกบ้าน</p>	<p>ปัญญา</p>
<p>๔๔. ตำเข้า วัน ศีล วันพระ คะลำ</p>	<p>- ห้ามตำข้าวในวันศีล วันพระ เพราะจะทำให้มีวันหยุดประจำ สัปดาห์สำหรับหญิงชาวอีสาน ที่ ต้องดูแลครอบครัวมาตลอด สัปดาห์ และจะได้มีโอกาสพา ลูกหลานเข้าวัดทำบุญ</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดี งาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง และข้อสัมมาวายามะ คือ ความ อดสาพยายาม ประกอบความเพียรใน การกุศลกรรม</p>
<p>๔๕. ชายหนุ่ม หญิงสาว นั่งไถ่กัน กะลำ</p>	<p>- ห้ามชายหนุ่มหญิงสาวนั่ง ไถ่ชิดติดกัน เพราะเป็นกิริยาที่ ไม่งาม ไม่ควรทำ</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับศีล ๕ และกายกรรม ๓ ข้อกามเมสุมิจณาจาร หมายถึง ความประพฤติผิดในกาม กรรม ๕ ข้อกามสังวร คือ การสำรวม ในกาม รวมถึงมรรค ๘ ข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิต เลื่อนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็น ปกติ</p>
<p>๔๖. หญิงสาวเที่ยว กางคีนผู้เดียว หรือไปกับชาย อื่นสองต่อสอง กะลำ</p>	<p>- ห้ามหญิงสาวออกเที่ยว กลางคืนคนเดียว หรือไปกับ ผู้ชายสองต่อสอง เพราะจะเป็น การเปิดโอกาสให้หญิงสาว ประพฤติชั่วได้ง่าย</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับศีล ๕ และกายกรรม ๓ ข้อกามเมสุมิจณาจาร หมายถึง ความประพฤติผิดในกาม กรรม ๕ ข้อกามสังวร คือ การสำรวม ในกาม มโนกรรม ๓ ข้อมิจณาภิภูฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลอง ธรรม รวมถึงมรรค ๘ ข้อสัมมาสติ คือ</p>

		การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเพลอ จิต เลื่อนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็น ปกติ
๔๗. ผู้หญิงไปชู้ บ่าว คะลำ	- ห้ามหญิงสาวไปขอหลับขอ นอนกับผู้ชาย เพราะเป็นเรื่องผิด จารีตประเพณี	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับศีล ๕ และกายกรรม ๓ ข้อกามเมสุมิจณาจาร หมายถึง ความประพฤติผิดในกาม กรรม ๕ ข้อกามสังวร คือ การสำรวม ในกาม มโนกรรม ๓ ข้อมิจณาทีฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลอง ธรรม รวมถึงมรรค ๘ ข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเพลอ จิต เลื่อนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็น ปกติ
๔๘. พ่อแม่นอน สวมห้องลูกสาว ลูกชาย คะลำ	- ห้ามพ่อแม่่นอนร่วมห้องกับลูก สาวลูกชาย โดยเฉพาะเมื่อลูกโต เป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ไม่สมควร ให้นอนร่วมห้องกับพ่อแม่ เพราะ วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการความเป็น ส่วนตัว และฝึกฝนที่จะอยู่ด้วย ตนเอง	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทีฎฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา
๔๙. เมียบ่ปะติ บักพร้าว คะลำ	- ภรรยาที่ไม่เอาใจใส่คอยปฏิบัติ รับใช้สามีถือว่าไม่ดี ผิดจารีต ประเพณี	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับทิส ๖ ข้อ ปัจฉิมทิส ทิสเบื้องหลัง ได้แก่ สามี ภรรยา ซึ่งระบุว่าภรรยาอนุเคราะห์สามี ด้วยการจัดงานบ้านให้เรียบร้อย สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี ไม่นอกใจ รักษาสมบัติที่หามาได้ และ ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง
๕๐. โยนกะบุง กะตำ ฟาดเสียม กะดั่ง กะเบียน	- ห้ามโยนกระบุง ตะกร้า ฟาด เสียม กะดั่ง กะเบียนขึ้นบ้าน เพราะเป็นกิริยาที่ไม่ดี ทำให้ข้าว	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับวจีกรรม ๔ ข้อปิสุณาวาจา หมายถึง การพูด ส่อเสียด เหยียดหยามดูแคลนคนอื่น

<p>ขึ้นเสียง คะลำ</p>	<p>ของเสียหาย</p>	<p>และ ผรุสวาจา หมายถึง การพูดคำหยาบ ตลอดจนสอดคล้องกับมโนกรรม ๓ ข้อ พยาบาท หมายถึง การคิดร้ายผู้อื่น การ แค้นใจต่อผู้อื่น และมีจนาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ความเห็นผิดเป็นชอบ</p>
<p>๕๑. เข้าวัด เว่า เสียงคัง คะลำ</p>	<p>- ห้ามพูดจาเสียงดังภายในวัด เพราะวัดเป็นที่สงบเงียบ และ พระภิกษุสงฆ์ต้องการความสงบ ในการปฏิบัติธรรม</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับวัจกรรม ๔ ข้อสัมผัปปลาปะ หมายถึง การพูด เพื่อเจ้อ พูด โอ้อวด พูดไม่มีสาระ รวมถึงมโนกรรม ๓ ข้อมีจนาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลอง ธรรม เห็นผิดเป็นชอบ</p>
<p>๕๒. จี๋ม่าเข้าวัด เลี้ยงจ้วควยในวัด คะลำ</p>	<p>- ห้ามจี๋ม่าเข้ามาในวัด และห้าม เลี้ยงจ้วเลี้ยงควายภายในวัด เพราะวัดเป็นสถานที่ทุกคนให้ ความเคารพ เป็นสถานที่สงบ เงียบ และพระภิกษุสงฆ์ต้องการ ความสงบในการปฏิบัติธรรม ดังนั้น การจี๋ม่า หรือการเลี้ยง สัตว์ย่อมสร้างความไม่สงบขึ้น</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับวัจกรรม ๔ ข้อสัมผัปปลาปะ หมายถึง การพูด เพื่อเจ้อ พูด โอ้อวด พูดไม่มีสาระ รวมถึงมโนกรรม ๓ ข้อมีจนาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลอง ธรรม เห็นผิดเป็นชอบ</p>
<p>๕๓. ยามลูกเอา ตีที่บฝาก ออก ปากเสียงแข็ง คะ ลำ</p>	<p>- ห้ามลูกขึ้น โดยใช้เท้ากระทืบ พื้นเรือน และเวลาพูดจาย่าทำ เสียงแข็ง เพราะเป็นกิริยาที่ไม่ เหมาะสม</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับวัจกรรม ๔ ข้อปีสุณาวาจา หมายถึง การพูด ส่อเสียด เหยียด หยามดูแคลนคนอื่น และผรุสวาจา หมายถึง การพูดคำหยาบ ตลอดจน สอดคล้องกับมโนกรรม ๓ ข้อพยาบาท หมายถึง การคิดร้ายผู้อื่น การแค้นใจต่อ ผู้อื่น และมีจนาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็น ผิดจากทำนองคลองธรรม ความเห็นผิด</p>

		เป็นชอบ
๕๔. ไขทองเงิน ทางภาค คะลำ	- ห้ามเปิดกระเป๋าเงินกลางตลาด เพราะจะเป็นการล่อตาล่อใจ มิฉฉาชีพ	- ห้ามเปิดกระเป๋าเงินกลางตลาด เพราะจะเป็นการล่อตาล่อใจมิฉฉาชีพ
๕๕. เข้าตักปาก อย่าเอาคืนมากิน กะลำ	- ห้ามเอาข้าวที่หลุดหล่นจากปาก กลับมากิน เพราะเป็นกิริยาที่ไม่ สุภาพ และอาหารสกปรกอาจทำ ให้เกิดโรคร้ายได้	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อ สติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ และความรู้ตัว
๕๖. หย่าอุ้นเข้า แลง อย่าแกง หม้อหนึ่ง กะลำ	- ห้ามอุ้นข้าวมือเย็น เพราะแสดง ถึงความมั่งง่าย	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อ สติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ และความรู้ตัว รวมถึงมรรค ๘ ข้อ สัมมาทิฎฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา
๕๗. หย่าแกง หม้อหนึ่ง คะลำ	- ห้ามนำหม้อหนึ่งข้าวมาทำเป็น หม้อแกง เพราะจะทำให้กลิ่น แกงปนเข้าไปในข้าวหนึ่ง เป็นการ ไร้ของผิดประเภท บ่งบอกถึง ความมั่งง่าย	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อ สติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ และความรู้ตัว รวมถึงมรรค ๘ ข้อ สัมมาทิฎฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา
๕๘. บัสมมาก่อน เส้า คีไฟ แม่ บันได ปักตู ใน วันสิน ก่อนนอน กะลำ	- ห้ามลิ้มขอมมาก่อนเส้าที่ สำหรับก่อไฟหุงหาอาหาร แม่คีไฟ แม่บันได และประตูบ้านใน วันพระ เพราะทั้งก้อนเส้าและ แม่คีไฟ เป็นสถานที่ใช้ปรุง รุงอาหาร ควรมีการตรวจตราทำ ความสะอาดทุกเจ็ดวัน รวมทั้ง ประตูและบันไดบ้านด้วย	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อ สัมมาทัมมันตะ คือ การประพฤติดี งาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง และข้อสัมมาวายามะ คือ ความ อุดสาหพยายาม ประกอบความเพียรใน การกุศลกรรม

กล่าวโดยสรุป ค่ำล่ำอีสำนท่ำไปล่ำนแล้วแต่มีพื้นฐานมำจากรอบแนวคิด้ตามหลั้กพุททจริยธรรมแทท่งล่ำน ส่วนจะมีมำกมีน้อยนั้แล้วแต่สำนวนของค่ำล่ำแต่ละชุด นอกจำกนั้ผู้วิจยยังพบว่ามีลักษณะการชื้อนท่ำบของแนวคิด้เชิงจริยธรรมหล่ำกการ และหล่ำยระดับ จึงเห็นได้ว่ำค่ำล่ำอีสำนนั้ เป็นการบูรณการองค้ความรู้ท่งจริยธรรมมำเป็นวาทกรรมเชิงปฏิบัติอย่างกลมกลืน

๓.๓ การวิเคราะห้หลั้กพุททธรรมในค่ำล่ำอีสำนเกี่ยวกับตนเอง

สำหรับค่ำล่ำอีสำนที่เกี่ยวกับตนเอง จัดเป็นข้อห้ามที่ใช้ในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ท่ำไปสำหรับตัวบุคคลโดยตรง ซึ่งสามารถใช้แนวคิด้ตามหลั้กพุททจริยธรรมวิเคราะห้ดีควม ได้ตั้งปรำกฏในตารำงต่อไปนี้

ตารำงที่ ๒ : การวิเคราะห้ค่ำล่ำอีสำนเกี่ยวกับตนเอง

ค่ำล่ำ	ควมหมำย	วิเคราะห้และตีควมตามหลั้กพุททจริยธรรม
๑. ผู้ยั้งยั้งเยี้ยว ค่ำล่ำ	- ห้ามผู้หญิงยั้งยั้งปัสสาวะ เพราะเป็นกิริยำนที่ไม้สุภำพ นอกจำกนั้ยังอำจทำให้ปัสสาวะรดฝำนุงและชอกขภำ เกิดเป็นควมสกปรก	- ค่ำล่ำสำนวนนั้สอดคล้อ้กับธรรม ๕ ข้อสดีสัมปชัญญะ คือ ควมระลึ้กได้และควมรู้ตัว รวมถึงสอดคล้อ้กับมรรค ๘ ข้อสัมมำกัมมันตะ คือการประพฤติดีงำมท่งภำยหรือกิจกรรมท่งภำยท่งปวง
๒. ขึ้นเฮือนบ้ล่ำงตีน ค่ำล่ำ	- ห้ามเดินขึ้นบ้ำนโดยไม้ล่ำงเทำก่อน เพราะเป็นการไม้รักษำควมสะอาดของเทำตนเองตลอดจนทำให้บ้ำนเรื้อนที่ขึ้นไป นอกจำกนั้ยังถึอว่ำเป็นการไม้ให้เกียรติเจำของบ้ำนอื่กด้วย	- ค่ำล่ำสำนวนนั้สอดคล้อ้กับธรรม ๕ ข้อสดีสัมปชัญญะ คือ ควมระลึ้กได้และควมรู้ตัว รวมถึงสอดคล้อ้กับมรรค ๘ ข้อสัมมำกัมมันตะ คือ การประพฤติดีงำม ท่งภำยหรือกิจกรรมท่งภำยท่งปวง

<p>๓. หย่างทึบ ตื่นขึ้นขึ้นใจ หย่างถึงเฮือน แสง หย่างลากตีน กะล่ำ</p>	<p>- ห้ามเดินกระเท็บเท้าขึ้นบันได เดินเท้าหนักจนเกิดเสียงดังบนบ้าน และเดินลากส้นเท้า เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ สร้างความรำคาญแก่คนในบ้าน นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นการไม่ให้เกียรติเจ้าของบ้านอีกด้วย</p>	<p>- ค่ะลำตำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทมัณตะ คือ การประพฤติดีงาม ทาง กายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง</p>
<p>๔. ผูยงนั่งขัด สะหมาก กะล่ำ</p>	<p>- ห้ามผู้หญิงนั่งขัดสมาธิ เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และไม่เหมาะสมกับสตรีเพศ บางครั้งอาจนั่งไม่ระวังจนทำให้ผู้อื่นมองเห็นของสงวน</p>	<p>- ค่ะลำตำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว และข้อกามสังวร คือ การ สำรวมในกาม รวมถึง สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อ สัมมาทมัณตะ คือ การ ประพฤติดีงาม ทางกายหรือ กิจกรรมทางกายทั้งปวง</p>
<p>๕. นั่งตันปักตู นั่งตันขึ้นใจ นั่งหมอน กะล่ำ</p>	<p>- ห้ามนั่งขวางประตู นั่งขวางบันได และนั่งบนหมอน เพราะการนั่งขวางประตูเป็นการกีดขวางคนจะเดินเข้าออก เช่นเดียวกับการนั่งขวางบันไดเป็นการกีดขวางคนที่ขึ้นลงบ้าน ส่วนการนั่งบนหมอนนั้น เป็นการนั่งบนสิ่งของที่ไมควรนั่ง เพราะหมอนเป็นที่รองศีรษะ ซึ่งถือว่าเป็นของสูง จึงไม่สมควรเอามารองนั่ง</p>	<p>- ค่ะลำตำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทมัณตะ คือ การประพฤติดีงาม ทาง กายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง และข้อสัมมาสติ คือ การ ไม่ปล่อยให้เกิดความ พลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรง อยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ</p>
<p>๖. ผูนึ่งนั่ง</p>	<p>- ห้ามคุยกันโดยที่คนหนึ่งนั่งอีกคนยืน เพราะ</p>	<p>- ค่ะลำตำนวนนี้สอดคล้องกับ</p>

<p>ผู้หนึ่งยืนเว้าก้น คะลำ</p>	<p>เป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ</p>	<p>ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทาง กายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง</p>
<p>๗. นั่งทิ้งหัว บ่อนนอน คะ ลำ</p>	<p>- ห้ามนั่งบนหัวนอน เพราะหัวนอนเป็นที่รอง ศีรษะ ซึ่งถือว่าเป็นของสูง จึงไม่สมควรเอามา รองนั่ง ถือเป็นการทำที่ไม่ถูกกาลเทศะ</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทาง กายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง และข้อสัมมาสติ คือ การ ไม่ปล่อยใจให้เกิดความ พลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรง อยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ</p>
<p>๘. นอนป็น หัวไปทางตา เวนตก คะลำ</p>	<p>- ห้ามนอนหัวศีรษะไปทางทิศตะวันตก เพราะ เป็นทิศที่วางศีรษะของคนตาย จึงเป็นทิศ ต้องห้ามของคนที่ยังมีชีวิตอยู่</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทาง กายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง และข้อสัมมาสติ คือ การ ไม่ปล่อยใจให้เกิดความ พลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรง</p>

		อยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๘. นอนคว่ำ นอนหงาย นอนตะแคง ซ้าย คะลำ	- ห้ามนอนคว่ำ นอนหงาย และนอนตะแคง ซ้าย เพราะเป็นการนอนที่ไม่ถูกสุขลักษณะ อีก ทั้งชาวอิสลามมีความเชื่อว่าการนอนตะแคงขวา เป็นท่านอนที่ดี เนื่องจากมีลักษณะคล้ายท่าสอิห ไสยาสน์	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทมัมนตะ คือ การประพฤติดีงาม ทาง กายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง และข้อสัมมาสติ คือ การ ไม่ปล่อยใจให้เกิดความ พลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรง อยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๑๐. เมียนอน ก่อน ตื่นหลัง หัว คะลำ	- ห้ามกรรยาเข้านอนก่อน และตื่นทีหลังสามิ เพราะเป็นจารีตประเพณีของผู้ที่เป็นกรรยาที่ ต้องตื่นก่อนนอนหลังสามิ เนื่องจากต้องทำ หน้าที่เก็บกวาดดูแลความเรียบร้อยของเรือน ชานก่อนเข้านอน และต้องตื่นมาหุงหาอาหาร เพื่อเตรียมไว้ให้แก่สามิและลูกในตอนเช้า ซึ่ง เป็นหน้าที่หลักของกรรยาและแม่ที่ดี	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ทิส ๖ ข้อปัจฉิมทิส ทิส เบื้องหลัง ได้แก่ สามิกรรยา ซึ่งระบุว่ากรรยาอนุเคราะห์ สามิ ด้วยการจัดงานบ้านให้ เรียบร้อย สงเคราะห์ญาติมิตร ทั้งสองฝ่ายด้วยดี ไม่นอกใจ รักษาสम्บัติที่หามาได้ และ ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้ง ปวง
๑๑. นอน หงายเล่นคาบ นอนคาบนม เมีย นอนเลีย นมมีด คะลำ	- ห้ามนอนหงายแล้วหยิบมีดหรือดาบเอามาดู เล่น ห้ามนอนดูคอมนมของกรรยา และห้าม นอนเลียนมมีด เพราะเป็นพฤติกรรมที่เสี่ยงให้ เกิดอันตรายต่อตนเอง เนื่องจากการทำ กิจกรรมใดใดโดยที่ยังนอนอยู่นั้น ร่างกายย่อม มีความตื่นตัวน้อยกว่าปกติ อาจเกิดอุบัติเหตุได้ ส่วนการนอนดูคอมนมของกรรยานั้นอาจ	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็น ถูกต้องตามความเป็นจริงด้วย

	<p>ก่อให้เกิดการติดเชื้อในช่องปาก และสามีอาจ เผลอกัดหัวนมของภรรยาจนบาดเจ็บได้</p>	<p>ปัญหา ข้อสัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดังาม ทางกาย หรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง และข้อสัมมาสติ คือ การไม่ ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วย ความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ</p>
<p>๑๒. ก่อนเข้า บ่อนนอน บ่ ล้างดิน ลูกขึ้น ยามเช้าบ่ช่วย หน้า คะลำ</p>	<p>- ห้ามเข้านอน โดยที่ไม่ล้างเท้า และตื่นขึ้นมา ไม่ล้างหน้า เพราะต้องการให้คนรู้จักรักษา สุขภาพของตนเอง อีกทั้งชาวอีสานยังมีความ เชื่อว่า ตอนเช้าศรีหรือสิริจะอยู่ที่หน้า จึงต้อง ล้างหน้าก่อน ส่วนตอนค่ำศรีจะอยู่ที่เท้า จึงต้อง ล้างเท้าก่อนเข้านอน จะเกิดสิริมงคลแก่ตน</p>	<p>- คะลำตำนานนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็น ถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญหา ข้อสัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดังาม ทางกาย หรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง</p>
<p>๑๓. เอาเสื้อผ้า เก่ามาหมუნ ต่างหมอน คะ ลำ</p>	<p>- ห้ามเอาเสื้อผ้าเก่ามาหมუნแทนหมอน เพราะ เสื้อผ้าเก่าอาจไม่สะอาดมีเชื้อโรคปะปนอยู่ ทำ ให้เกิดโรคร้ายได้</p>	<p>- คะลำตำนานนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็น ถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญหา ข้อสัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดังาม ทางกาย หรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง และข้อสัมมาสติ คือ การไม่ ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วย</p>

		ความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๑๔. เป็นไฟ เป็นเขย นอนเปิง กะ ลำ	- ห้ามลูกสะใภ้หรือลูกเขยนอนห้องเปิง เพราะห้องเปิงเป็นห้องศักดิ์สิทธิ์ของบ้าน เป็นที่เก็บของรักษาบ้านเรือน และเป็นที่รับรองแขกสำคัญ โดยเฉพาะเจ้าโคตรหรือญาติผู้ใหญ่ ลูกสะใภ้ หรือลูกเขยถือเป็นคนอื่นจึงไม่มีสิทธินอนในห้องนี้ได้	- ละล้าสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทิฏฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็น ถูกต้องตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา
๑๕. เกี่ยวคำ หมากนอนกาง กิน กะลำ	- ห้ามเกี่ยวหมากแล้วอมคำหมากนอน เพราะคำหมากอาจไหลลงไปติดคอเวลาหลับ ทำให้เกิดอันตรายแก่ตนเอง	- ละล้าสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทิฏฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็น ถูกต้องตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา
๑๖. เมียบ่สม มาผิวในวันพะ วันสิ้น กะลำ	- ห้ามภรรยาตีขอมมาสามีของตนในวันพระหรือวันธรรมสวนะ เพราะในรอบเจ็ดวันที่ผ่านมา ชีวิตการครองเรือนอาจมีการกระทบกระทั่งล่วงเกินกันบ้างและเป็นฮึด-คองของชาวอีสานที่กำหนดไว้ว่า ให้ภรรยาจัดขันห้ามาขอขมาต่อสามีตน ถ้ามีการล่วงเกินโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เพื่อให้เกิดความมั่นคงของครอบครัว สามีภรรยา รู้รักและให้อภัยต่อกัน นอกจากนี้ยังทำให้ฝ่ายสามีรู้สึกละอายใจไม่กล้าทำชั่วและนอกใจภรรยา จึงทำให้ชีวิตคู่เป็นสุข ไม่ทะเลาะกัน	- ละล้าสำนวนนี้สอดคล้องกับ ทศ ๖ ข้อปัจฉิมทศ ทศ เบื่องหลัง ได้แก่ สามีภรรยา ซึ่งระบุว่าภรรยาอนุเคราะห์ สามี ด้วยการจัดงานบ้านให้ เรียบร้อย สงเคราะห์ญาติมิตร ทั้งสองฝ่ายด้วยดี ไม่นอกใจ รักษาสมบัติที่หามาได้ และ ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้ง ปวง
๑๗. กินเข้าโต	- ห้ามกินข้าวคนแล้วพุดนินทาผู้อื่น เพราะมัน	- ละล้าสำนวนนี้สอดคล้องกับ

<p>โศกความเพ็ญ คะลำ</p>	<p>ไม่เกิดประโยชน์ใดต่อตนเองเลย</p>	<p>ศีล ๕ และวชิกรรม ๔ ข้อปี สุณาวาจา หมายถึง การพูด ส่อเสียด เหยียดหยามดูแคลน คนอื่น และข้อสัมพัปปลาปะ หมายถึง การพูดเพื่อเจ้อ พุด โอ้อวด พุดไม่มีสาระ</p>
<p>๑๘. ไทเหือน เดียวกัน กิน เข้าบ่พร้อมกัน คะลำ</p>	<p>- สมาชิกทุกคนที่อยู่บ้านหลังเดียวกัน กินข้าว ไม่พร้อมหน้าพร้อมตากัน เป็นสิ่งไม่ดีไม่ควร ทำ เพราะหากมีอาหารอะไรก็จะได้ทาน ด้วยกัน แสดงออกถึงความสามัคคีของสมาชิก ภายในครอบครัว และทุกคนจะได้พบหน้ากัน ใครมีเรื่องราวใดใดก็จะได้ออกเล่าสู่กันฟังได้</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับทิส ๖ ข้อปรีตมทิส ทิสเบื้องหน้า ที่ระบุน้ำที่มารดา บิดา บุตร ธิดา ที่ต่างต้องทำหน้าที่ อนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน</p>
<p>๑๙. กินเข้าบ่ อัดฝาก่อง คะ ลำ</p>	<p>- ห้ามกินข้าวแล้วไม่ปิดฝากระตบข้าว หรือไม่ เก็บสำรับกับข้าวเพราะเป็นการแสดงออกถึง ความขี้เกียจ และมักง่าย</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทิฎฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็น ถูกต้องตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา</p>
<p>๒๐. ผู้น้อยกิน ก่อนผู้ใหญ่ เมีย กินก่อนผัว คะลำ</p>	<p>- ห้ามเด็กกินข้าวก่อนผู้ใหญ่ และห้ามภรรยา กินข้าวก่อนสามี เพราะเด็กต้องให้ความเคารพ ยำเกรงผู้ใหญ่ จึงต้องให้ผู้ใหญ่ลงมือกินก่อน เด็กจึงจะกินตาม ส่วนภรรยาที่ต้องให้สามีลง มือกินข้าวก่อนนั้น เนื่องมาจากความเชื่อของ ชาวอีสานที่ให้สามีเป็นใหญ่ เป็นหัวหน้า ครอบครัว มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ดังนั้น การให้สามีกินข้าวก่อนจึงเป็นการแสดงถึง</p>	<p>- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทิฎฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็น ถูกต้องตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา</p>

	ความเคารพ ยำเกรง และให้เกียรติ	
๒๑. ผู้ใหญ่กิน เจียนผู้น้อยผิว กินเจียนเมีย คะลำ	- ห้ามผู้ใหญ่กินอาหารที่เหลือจากเด็กที่กินไป ก่อนแล้ว และห้ามสามีกินอาหารที่เหลือจาก ภรรยาที่กินไปก่อนแล้ว เพราะไม่เหมาะสม อีกทั้งเป็นการฝึกให้ผู้ใหญ่และสามีรู้จักรัก ศักดิ์ศรีของตนเอง	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็น ถูกต้องตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา และข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความ พลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรง อยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๒๒. กินอ้า ปาก แลบลิ้น เลียปาก เลีย มือ กินคำใหญ่ กินเสียงดัง กินบ่เป็นยาม กินบ่สู้จักปะ มาน คะลำ	- ขณะรับประทานอาหารห้ามอ้าปาก แลบลิ้น เลียปาก เลียมือ กินคำโต เคี้ยวอาหารเสียงดัง กินไม่เป็นเวลา และไม่พอเหมาะ	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง
	พอดูกับความต้องการของตน เพราะเป็น กิริยาที่ไม่สุภาพ ใครมาพบเห็นก็เป็นที่น่า รังเกียจ	เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงด้วย ปัญญา และข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความ พลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรง อยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๒๓. ถม่น่า มลาย คายจี้มูก เวลากิน คะลำ	- ขณะรับประทานอาหารห้ามถ่มน้ำลาย และ สั่งจี้มูก เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ ใครมาพบ เห็นก็เป็นที่น่ารังเกียจ	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ

		ปัญหาเห็นชอบ หมายถึง เห็น ถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญหา และข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความ พลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรง อยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๒๔. กินเข้า มือซ้าย เอามือ เท้าขวาเท้า ซ้าย ยามกิน คะลำ	- ห้ามใช้มือซ้ายรับประทานอาหาร และขณะ รับประทานอาหารห้ามนั่งเท้าแขนไม่ว่าจะแขน ซ้ายหรือขวาก็ตาม เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญหาเห็นชอบ หมายถึง เห็น ถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญหา และข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความ พลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรง อยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๒๕. เวลากิน เว้ากัน กินเคี้ยวบ่ ແหลก คະ ลำ	- ห้ามพูดคุยกันขณะรับประทานอาหาร และ ต้องเคี้ยวอาหารให้ละเอียด เพราะเป็นกิริยาที่ ไม่สุภาพ เพราะหากพูดคุยขณะอาหารเต็มปาก ย่อมไม่น่ามอง อีกทั้งหากเคี้ยวอาหารไม่ ละเอียดอาจทำให้กระเพาะอาหารทำงานหนัก จนเกิดเจ็บท้องได้	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญหาเห็นชอบ หมายถึง เห็น ถูกตามความเป็นจริงด้วย ปัญหา และข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความ พลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรง อยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๒๖. กินเข้า กับชินจัวชิน	- ห้ามกินข้าวกับเนื้อวัวเนื้อควาย เพราะทั้งวัว และควายเป็นสัตว์ที่มีคุณต่อการดำรงชีวิตของ	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ศีล ๕ และกายกรรม ๓ ข้อ

ควย คะลำ	ชาวอีสาน โดยควยใช้ไถนา ส่วนวัวใช้ลาก เกวียนขนข้าวของ	ปาณาติบาต หมายถึง การฆ่า สัตว์ตัดชีวิต การทำร้ายหรือ เบียดเบียนบุคคลอื่น
๒๗. กินเห มิด กินเสี๋ยง กินเกี๋ยง สะ หมอลลอ คะ ลำ	- ห้ามกินอาหารจนหมดเกลี้ยง ไม่มีอะไรเหลือ ติดไว้เลย เพราะอาจถูกคนอื่นมองว่าไม่มี มารยาทในการกิน เป็นคนตะกละ	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาสติ คือ การ ไม่ปล่อยให้เกิดความ พลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรง อยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๒๘. กินอ้ม แล้ว บ่ยกมือ ไหว้เข้า คะลำ	- กินอ้มแล้วไม่ยกมือไหว้ข้าวเป็นสิ่งไม่ควรทำ เพราะเป็นการแสดงออกถึงการเป็นคนไม่รู้จัก บุญคุณของข้าวปลาอาหาร	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาสัมมัณตะ คือ การประพฤติดีงาม ทาง กายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง และข้อสัมมาสติ คือ การ ไม่ปล่อยให้เกิดความ พลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรง อยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๒๙. ไปจอบ ฟังเขาว่าพื้น ทานขวันกัน กะลำ	- ห้ามไปแอบฟังคนเขานินทาว่าร้ายกัน เพราะ มันไม่เกิดประโยชน์ใดใดต่อตนเองเลย มีหน้าซ้ำอาจนำความเดือดร้อนมาถึงตนเองได้	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาสัมมัณตะ คือ การประพฤติดีงาม ทาง กายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง

		ปวง และข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยใจให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๓๐. ไปเอบุน กายบ้าน บสู แลงสู้งาย คะ ล่ำ	- ห้ามไปเที่ยวงานบุญต่อเนื่องกันไปหลายบ้าน โดยไม่รู้จักเวลาอาหารเย็นอาหารเช้า หรือไปเที่ยวแล้วไม่ยอมกลับบ้านกลับช่อง เพราะเป็นการไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน	- คละลำดับานวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความ รู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทาง กายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง และข้อสัมมาสติ คือ การ ไม่ปล่อยใจให้เกิดความ พลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรง อยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๓๑. ผัวไปค้า เมียแต่งเพศ คะล่ำ	- ห้ามภรรยาแต่งตัวช่วยวนชายอื่น ขณะสามี ไปทำการค้าขายต่างถิ่น หรือไปทำงาน เพราะ เป็นการไม่ซื่อสัตย์ต่อสามี และอาจตกเป็นที่ ครหานินทาของผู้อื่นได้	- คละลำดับานวนนี้สอดคล้องกับ ศีล ๕ และกายกรรม ๓ ข้อ กามสุมิจณาจาร หมายถึง ความประพฤติผิดในกาม ธรรม ๕ ข้อกามสังวร คือ การ สำรวมในกาม มโนกรรม ๓ ข้อมิจนาทิกฐฐิ หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลอง ธรรม รวมถึงมรรค ๘ ข้อ สัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยใจ ให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลื่อน ลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่ เป็นปกติ
๓๒. ไปโสร เนื้อ ออกซื้อ	- ห้ามเอ่ยชื่อสัตว์ ขณะที่ออกไปล่าสัตว์นั้น เพราะจะเป็นการคาดหวังมากจนเกินไป อาจ	- คละลำดับานวนนี้สอดคล้องกับ ธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ

มัน คะลำ	ไม่สมหวังเอาได้	คือ ความระลึกได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยใจให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
๓๓. ไปบ่ช่าง หย่างบ่งาม กะลำ	- ห้ามเดินไปมาโดยขาดความสงบเสงี่ยม เพราะเป็นกิริยาไม่เหมาะสม	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงด้วยปัญญา
๓๔. ไปบ่ลา มาบ่คอบ กะลำ	- การไปไม่ลามาไม่ไหวเป็นกิริยาที่ไม่เหมาะสมห้ามทำ เพราะเป็นมารยาทที่ไม่ดี ถือเป็น การไม่ให้เกียรติกัน	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงด้วยปัญญา และข้อสัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดสนทนา แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม
๓๕. เว่าพั้น ตัว หัวพั้นพั้น กะลำ	- ห้ามพูดจาเสียงดังเกินตัว หรือหัวเราะเสียงดังเกินคนทั้งหลาย เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สมควร และเป็น การกระทำที่ไม่สุภาพ	- คะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาทิฐิ คือ

		ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามความเป็นจริงด้วยปัญญา และข้อสัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดสนทนา แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม
๓๖. ออกปากเสียงแข็ง บดเคี้ยว	- ห้ามพูดจาด้วยน้ำเสียงแข็งกระด้าง หรือไม่สุภาพ เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สมควร และเป็น การกระทำที่ไม่สุภาพ	- คำลำนานนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดสนทนา แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม
๓๗. หยาเว้าคมเก่ามันเลาฝัดกัน	- ห้ามพูดหรือฟุ้งเรื่องเก่าที่ผ่านมาแล้ว เพราะจะก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท จึงไม่ควรพูดถึงอีก	- คำลำนานนี้สอดคล้องกับวจีกรรม ๔ ข้อปิสุนาวาจา หมายถึง การพูดต่อเสียดเหยียดหยามดูแคลนคนอื่น และ ข้อสัมพัปปลาปะ หมายถึง การพูดเพื่อเจ้อพูดโอ้อวด พูดไม่มีสาระตลอดจนมรรค ๘ ข้อสัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดสนทนา แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม
๓๘. ปากบ่ช่างปากหย่าปาก	- ห้ามพูดหากไม่มีศิลปะในการพูด เพราะการพูดเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ถ้าพูดไม่ดีจะทำให้ตัวเราเองเสียหายได้ ผู้ไม่พูดจะดีเสียกว่า	- คำลำนานนี้สอดคล้องกับวจีกรรม ๔ ข้อปิสุนาวาจา หมายถึง การพูดต่อเสียด

		เหยียดหยามดูแคลนคนอื่น และ ข้อ สัม ผั ป ปลายะ หมายถึง การพูดเพื่อเจ้อ พูด โอ้อวด พูด ไม่มีสาระ ตลอดจน มรรค ๘ ข้อ สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดสนทนา แต่ ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม
--	--	---

กล่าวโดยสรุป คละคำอีสานที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ล้วนแล้วแต่มีพื้นฐานมาจากกรอบแนวคิด พุทธจริยธรรมแทบทั้งสิ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า มีลักษณะการซ้อนทับของแนวคิดพุทธจริยธรรม หลายหลักการ และหลายระดับ เช่นเดียวกันกับคละคำอีสานทั่วไปที่กล่าวถึงในหัวข้อที่ผ่านมา จึงกล่าวได้ว่า คละคำอีสานเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ทางจริยศาสตร์มาเป็นวาทกรรมเชิงปฏิบัติอย่างกลมกลืน

๓.๔ การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมคละคำอีสานเกี่ยวกับผู้อื่น

คละคำอีสานเกี่ยวกับผู้อื่น จัดเป็นข้อห้ามที่ใช้ในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั่วไป สำหรับตัวบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลอื่น ซึ่งสามารถใช้แนวคิดตามหลักพุทธจริยธรรม วิเคราะห์ตีความ ได้ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓ : การวิเคราะห์คละคำอีสานเกี่ยวกับผู้อื่น

คละคำ	ความหมาย	วิเคราะห์และตีความตามหลักพุทธจริยธรรม
๑. <i>เพิ่นบ่เอ็นโตขาน</i> <i>เพิ่นบ่วานโตช้อย</i> คละคำ	- หากผู้อื่นไม่เรียกแต่ตัวเรา ขาน เขาไม่วานแต่เราเข้าไป ช่วยเป็นสิ่งไม่ดี เพราะเหมือนเป็นการไปยุ่งเรื่องของผู้อื่น โดยที่เขาไม่ไหว้วาน	- หากผู้อื่น ไม่เรียกแต่ตัวเราขาน เขาไม่วานแต่เราเข้าไปช่วยเป็นสิ่งไม่ดี เพราะเหมือนเป็นการไปยุ่งเรื่องของผู้อื่น โดยที่เขาไม่ไหว้วาน
๒. <i>ผุ่น้อยยีนไก่อผู้ใหญ่</i> คละคำ	- ห้ามเด็กหรือผู้มีอาวุโส น้อย ยีนไก่อผู้ใหญ่ หรือผู้มีอาวุโส	- คละคำสำนวนนี้ สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อ สติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกลับ

	มากกว่า เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงการไม่เคารพยำเกรงผู้ใหญ่	ได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง
๓. ไข่เขยย่นไก่เจ้าโคด เจ้าวง คะลำ	- ห้ามลูกสะใภ้ ลูกเขย ย่นไก่ลี้ญาติผู้ใหญ่ ผู้มีอาวุโสของอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงการไม่เคารพนับถือญาติของอีกฝ่ายหนึ่ง	- ค่ะลำตำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับทศ ๖ ข้อ ปุริตติมทศ ทศเบื้องหน้า ซึ่งได้แก่ บิดา มารดา โดยในที่นี้หมายรวมถึงญาติผู้ใหญ่ที่เราต้องให้ความเคารพนับถือ ตลอดจนสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง
๔. ย่นไก่เจ้าหัว คะลำ	- ห้ามย่นไก่ลี้พระภิกษุสงฆ์ เพราะพระภิกษุสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตนตรัยที่เคารพบูชา การเข้าไปย่นไก่ลี้ๆ หรือเทียบเสมอเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงการไม่เคารพ	- ค่ะลำตำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับทศ ๖ ข้อ อุปริมทศ ทศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง
๕. ผู้น้อยหย่างไก่ผู้ใหญ่ คะลำ	- ห้ามเด็กหรือผู้มีอาวุโสน้อยเดินเหยียดหรือเดินเข้าไปใกล้ผู้ใหญ่ หรือผู้มีอาวุโสมากกว่า เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงการไม่เคารพยำเกรงผู้ใหญ่	- ค่ะลำตำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความรู้ตัว รวมถึงมรรค ๘ ข้อสัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง

<p>๖. ใ้เขยหย่างไก่เจ้า โคคดลุตตา คละล้า</p>	<p>- ห้ามลูกสะใภ้ ลูกเขย เดิน เหยียดหรือเดินเข้าไปใกล้ญาติ ผู้ใหญ่ของอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะ เป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดง ถึงความไม่เคารพญาติผู้ใหญ่</p>	<p>- คละล้าสำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึก ได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้อง กับทิส ๖ ข้อ ปุรัตติมทิส ทิสเบื้องหน้า ซึ่งได้แก่ บิดา มารดา โดยในที่นี้ หมายรวมถึงญาติผู้ใหญ่ที่เราต้องให้ ความเคารพนับถือ ตลอดจน สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อ สัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดี งาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง</p>
<p>๗. ใ้เขยนั่งสูง นั่ง ขาช่วยห้ำง ต่อหน้า เจ้าโคคดลุตตา คละล้า</p>	<p>- ห้ามลูกสะใภ้ ลูกเขย นั่งสูง หรือนั่งไขว่ห้างต่อหน้าญาติ ผู้ใหญ่ และดูลง ตา เพราะเป็น กิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึง ความไม่เคารพญาติผู้ใหญ่</p>	<p>- คละล้าสำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึก ได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้อง กับทิส ๖ ข้อ ปุรัตติมทิส ทิสเบื้องหน้า ซึ่งได้แก่ บิดา มารดา โดยในที่นี้ หมายรวมถึงญาติผู้ใหญ่ที่เราต้องให้ ความเคารพนับถือ ตลอดจน สอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อ สัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดี งาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง</p>
<p>๘. เมียหย่างเอาผ้าเอา ชี้นปีดปายผัว คละล้า</p>	<p>- ห้ามภรรยาเดินเอาเสื้อผ้าหรือ ผ้าชี้นปีดถูกตัวสามีเพราะเป็น กิริยาที่ไม่สุภาพ อาจสร้าง ความรำคาญแก่สามี และแสดง ถึงความไม่เคารพต่อตัวสามี</p>	<p>- คละล้าสำนวนนี้สอดคล้องกับทิส ๖ ข้อปัจฉิมทิส ทิสเบื้องหลัง ได้แก่ สามี ภรรยา ซึ่งระบุว่าภรรยาอนุเคราะห์ สามี ด้วยการจัดการบ้านให้เรียบร้อย สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี ไม่นอกใจ รักษาสมบัติที่หามาได้</p>

		และขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง
๕. หย่างก่อนเจ้าหัว คะลำ	- ห้ามเดินนำหน้าพระภิกษุ สงฆ์ เพราะพระภิกษุสงฆ์เป็น หนึ่งในรัตนตรัยที่เคารพบูชา การเดินนำหน้าให้พระภิกษุ ตามหลังยอมแสดงถึงการไม่ เคารพ	- คะลำตำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึก ได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้อง กับทิส ๖ ข้อ อุปริมทิส ทิสเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ อีกทั้ง ยัง สอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อ สัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดี งาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง
๑๐. หย่างไก่เจ้าหัว เหยียบเงาเจ้าหัว คะลำ	- ห้ามเดินใกล้ หรือเดินเหยียบ เงาของพระภิกษุสงฆ์ เพราะ เป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ อีกทั้งยัง อาจสร้างความอึดอัดใจแก่ พระภิกษุสงฆ์ได้	- คะลำตำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึก ได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้อง กับทิส ๖ ข้อ อุปริมทิส ทิสเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ อีกทั้ง ยัง สอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อ สัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดี งาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง
๑๑. นุ่งผ้าเตะเตี้ย หย่างผ่านหน้าเจ้าโคด เจ้าวาง คะลำ	- ห้ามนุ่งผ้าลอยชายเดินผ่าน หน้าญาติผู้ใหญ่ ผู้มีอาวุโส เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงการไม่เคารพยำ เกรงญาติผู้ใหญ่	- คะลำตำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึก ได้และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้อง กับทิส ๖ ข้อ ปุรัตถิมทิส ทิสเบื้องหน้า ซึ่งได้แก่ บิดา มารดา โดยในที่นี้ หมายรวมถึงญาติผู้ใหญ่ที่เราต้องให้ ความเคารพ นับถือ ตลอดจน สอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อ สัมมากรรมันตะ คือ การประพฤติดี งาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้ง ปวง

		ปวง
๑๒. ผู้น้อยนั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ คละลำดับ	- ห้ามเด็กหรือผู้มีอาวุโสผู้น้อยนั่งสูงหรือนั่งไขว่ห้างต่อหน้าผู้ใหญ่ หรือผู้มีอาวุโสมากกว่า เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงการไม่เคารพยำเกรงผู้ใหญ่	- ค่ะลำดับานวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ และความรู้ตัว ตลอดจนสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง
๑๓. นั่งขัดสมาธิเวลาฟังพระภิกษุสงฆ์แสดงธรรม คละลำดับ	- ห้ามนั่งขัดสมาธิเวลาฟังพระภิกษุสงฆ์แสดงธรรม เพราะเป็นกิริยาไม่สุภาพ แสดงถึงการไม่เคารพต่อพระภิกษุสงฆ์	- ค่ะลำดับานวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับทิส ๖ ข้อ อุปริมทิส ทิสเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง และข้อสัมมาวายามะ คือ ความอุตสาหพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม
๑๔. เขยนั่งดี ทะหมาดกินเข้านั่งฟังเจ้าโคคบอกสอน คละลำดับ	- ห้ามลูกเขยนั่งขัดสมาธิกินข้าวและนั่งฟังญาติผู้ใหญ่สั่งสอน เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และแสดงถึงความไม่เคารพญาติผู้ใหญ่	- ค่ะลำดับานวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับทิส ๖ ข้อ ปุรัตติมทิส ทิสเบื้องหน้า ซึ่งได้แก่ บิดา มารดา โดยในที่นี้หมายถึงรวมถึงญาติผู้ใหญ่ที่เราต้องให้ความเคารพนับถือ ตลอดจนสอดคล้องกับมรรค ๘ ข้อสัมมากัมมันตะ คือ การ

		ประพุดิฉิงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง
๑๕. เอาเงินกินให้ทาน คละลำ	- ห้ามนำอาหารที่ตนเองกินไม่หมดไปให้ทาน เพราะเป็นการไม่เคารพต่อผู้รับ เนื่องจากอาหารที่เหลือจากตนเองกินแล้ว ถือเป็นเศษอาหาร ไม่สมควรนำไปให้ผู้อื่นรับประทานต่ออีก	- คละลำำนวนนี้สอดคค้องกับธรรม ๕ ข้อสคคิสัมพันธ์ญะ คือ ความระลึคได้ และความรู้ตัว ตลอดจนสอดคค้องกับมรรค ๘ ข้อสัมพันธ์มกัมมันตะ คือ การประพุดิฉิงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง และข้อสัมพันธ์มาวยามะ คือ ความอุตสาหพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม
๑๖. กินชิ้นปล่องอกินปล่าปล่องปล่า คละลำ	- เมื่อได้กินเนื้อสัตว์ไม่ยอมเอมาให้อกินด้วย เมื่อได้กินเนื้อปลาไม่ยอมเอมาให้ปลูกินด้วย เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เพราะจะเป็นการเห็นแก่ตัว ไม่รู้จักแบ่งปันแก่ญาติพี่น้องให้ได้กินด้วย	- คละลำำนวนนี้สอดคค้องกับธรรม ๕ ข้อสคคิสัมพันธ์ญะ คือ ความระลึคได้ และความรู้ตัว รวมถึงสอดคค้องกับทศ ๖ ข้อ ปุริตติมทศ ทศเบื่องหน้า ซึ่งได้แก่ บิดา มารดา โดยในที่นี้หมายรวมถึงญาติผู้ใหญ่ที่เราต้องให้ความเคารพนับถือ ตลอดจนสอดคค้องกับมรรค ๘ ข้อสัมพันธ์มกัมมันตะ คือ การประพุดิฉิงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง
๑๗. ไปค้ำฮวมทุนกัน คละลำ	- ห้ามไปร่วมลงทุนทำการค้ากับผู้อื่น เพราะอาจกลายเป็นชนวนเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทเมื่อแบ่งผลประโยชน์ไม่ลงตัว และอาจทำให้เสียมิตร สู้งลงทุนลงแรงทำด้วยตนเองจะดีกว่า	- คละลำำนวนนี้สอดคค้องกับธรรม ๕ ข้อสคคิสัมพันธ์ญะ คือ ความระลึคได้ และความรู้ตัว รวมถึงสอดคค้องกับทศ ๖ ข้อ อุตตรทศ ทศเบื่องซ่าย ได้แก่ มิตรสหาย ตลอดจนสอดคค้องกับมรรค ๘ ข้อสัมพันธ์มกัมมันตะ คือ การประพุดิฉิงาม ทางกายหรือกิจกรรม

		ทางกายทั้งปวง
๑๘. เว่าหยอก เจ้าหัว คะลำ	- ห้ามพูดจาหยอกล้อพระภิกษุ สงฆ์ เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ และไม่เหมาะที่จะกระทำต่อ สมณะเพศ	- ค่ะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับทศ ๖ ข้อ อุปริมทศ ทศเบื่องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ อีกทั้งยัง สอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อ สัมมาสัมมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง และข้อสัมมาวายามะ คือ ความ อุตสาหพยายาม ประกอบความเพียร ในการกุศลกรรม
๑๙. ปากก่อนกวาง ขานก่อนเจ้า คะลำ	- ห้ามพูดก่อนเจ้านาย และห้าม กล่าวชี้แจงใดใดก่อนเจ้านาย เพราะจะเป็นการข้ามหน้าข้าม ตาเจ้านาย อาจทำให้เกิดความ ขุ่นเคืองแก่เจ้านาย เพราะตาม ความเชื่อของคนอีสานคนที่ เป็นเจ้านายจะมีสิทธิ์พูดจา หรือชี้แจงใดใดก่อนผู้อื่น	- ค่ะลำสำนวนนี้สอดคล้องกับธรรม ๕ ข้อสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ และความรู้ตัว รวมถึงสอดคล้องกับ มรรค ๘ ข้อสัมมาสัมมันตะ คือ การ ประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรม ทางกายทั้งปวง

กล่าวโดยสรุป ค่ะลำอีสานที่เกี่ยวกับผู้อื่น มีพื้นฐานมาจากกรอบแนวคิดพุทธจริยธรรม
แทบทั้งสิ้น แม้ว่าจะมีลักษณะการซ้อนทับของแนวคิดพุทธจริยธรรมหลายหลักการ และหลาย
ระดับ เช่นเดียวกับกับค่ะลำอีสานทั่วไปและค่ะลำอีสานเกี่ยวกับตนเองที่ได้กล่าวถึงไปแล้วใน
หัวข้อที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าค่ะลำอีสานเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ทางจริยธรรม
มาเป็นวาทกรรมเชิงปฏิบัติอย่างกลมกลืนสามารถนำมาใช้ในการอบรมสั่งสอนและย้ำเตือนข้อห้าม
ปฏิบัติต่อผู้คนในสังคม ช่วยให้สังคมของชาวอีสานดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข

บทที่ ๔

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๔.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง วิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคະລຳອີສານ ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ ประเภทของคະລຳ และเพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคະລຳอີສານวิธีการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร โดยศึกษารวบรวมภายิตีอີສານที่เกี่ยวข้อง(คະລຳ)ภายิตีที่เกี่ยวข้องกับข้อห้ามที่เป็นมุขปาฐะและได้การตีพิมพ์เผยแพร่เป็นที่รู้จักในสังคมอີສานรวมทั้งหลักพุทธธรรมพื้นฐานของวิถีชาวพุทธเป็นหลัก ประกอบด้วย ตำรา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำข้อมูลเหล่านี้มาจัดกลุ่มสังเคราะห์ให้เป็นหมวดหมู่ ศึกษามาตามหลักพุทธธรรมด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์กรอบคิดในการวิเคราะห์ คือ การจัดประเภทของคະລຳ และวิเคราะห์หาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคະລຳอີສาน ๓ ระดับ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ข้างต้น และได้ข้อค้นพบ ดังนี้

“คະລຳ” หมายถึง ข้อห้ามที่เป็นกฎกติกาของสังคม ที่เป็นการบัญญัติข้อห้ามมิให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติของบุคคล ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ด้วยความสงบเรียบร้อยในด้านความสำคัญ คະລຳอີສานนับเป็นมรดกทางสังคมอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่มีคุณค่าเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมของบรรพชนที่มีแนวคิดเชิงคตินิยมแฝงอยู่มาก โดยเฉพาะในเชิงพุทธจริยธรรม จากการได้สัมผัสกับชาวอີສานจำนวนมาก นับได้ว่า คະລຳอີສาน มีความสำคัญต่อวิถีชีวิต ตลอดจนเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมของชาวอີສาน เป็นกฎกติกาทางสังคมที่ช่วยสร้างให้สังคมอີສานอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยการใช้ยุทธศาสตร์การป้องกัน (Prevention Strategy) คือ ข้อห้าม และข้อไม่ให้ปฏิบัติในสิ่งที่จะก่อให้เกิดความวุ่นวายและปัญหาในด้านต่างๆ ทั้งชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากนี้ ยังถือเป็นวาทกรรมที่ผู้เฒ่าผู้แก่ให้ไว้ว่าคະລຳเป็นบาปเป็นกรรม กล่าวคือ ถ้าทำอะไรลงไปผู้เฒ่าผู้แก่ทักท้วงว่า คະລຳ ผู้ทำก็จะไม่กล้าทำต่อไป เพราะคนอີສานเชื่อว่าคະລຳค่านี้นี้เป็นคำศักดิ์สิทธิ์ ทำให้สังคมอີສาน มีความร่มเย็นเป็นสุขในที่สุด ในด้านลักษณะคະລຳ เป็นวรรณกรรมคำสอนโบราณ มีลักษณะเป็นทั้งข้อห้ามและข้อแนะนำจำแนกได้ ๒ ลักษณะ คือ บทคະລຳ และคติจากคະລຳ ในด้านประเภท คະລຳแม้จะมีปราชญ์อີສานหลายท่าน จำแนกออกเป็นหลายอย่างขึ้นอยู่กับรายละเอียดของแต่ละคน แต่ก็สามารถจัดประเภทของคະລຳอີສาน ตาม

พฤติกรรมของตัวแสดง (Actor) ที่มีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม ได้เพียง ๓ ประเภท คือ ประเภทคะลำทั่วไป ประเภทคะลำเกี่ยวกับตนเอง และประเภทคะลำเกี่ยวกับผู้อื่น

หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคะลำอีสาน พบหลักพุทธจริยธรรมได้ ๓ ระดับคือ พุทธจริยธรรมระดับต้น ได้แก่ ศีล ๕ ซึ่งข้อห้ามโดยทั่วไปจะเกี่ยวกับ ศีลธรรมพื้นฐานเพื่อความอยู่ร่วมกันในสังคมได้สงบสันติสุข เป็นหลักมนุษยธรรมพื้นฐาน คะลำหลายข้อ เป็นคำแนะนำให้ปฏิบัติเพื่อสร้างคุณงามความดีให้เกิดขึ้นกับตนเอง ถือว่าเป็นพุทธจริยธรรมระดับกลางได้พบหลักกุศลกรรมบถครบทุกข้อ ส่วนพุทธจริยธรรมระดับสูง คือ มรรค ๘ มีพบบ้างบางข้อ เช่น หลักศีลสิกขา ประกอบด้วย สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ หลักจิตสิกขา ได้พบบางข้อที่เน้นเรื่อง สัมมาวายามะ สัมมาสติ ชัดเจน แต่ทั้งนี้ ก็คงไม่พ้นไปจากหลักปัญญาสิกขา ที่เริ่มต้นจาก สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะเป็นรากฐาน ถ้ามนุษย์เราตั้งความเห็นไว้อย่างถูกต้องแต่เริ่มต้น องค์มรรคต่างๆ ก็จะเกิดขึ้นตามมาโดยอัตโนมัติ

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

๔.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่พบว่า แม้ครอบครัวในชนบทอีสาน จะยังมีการใช้คะลำเป็นสื่อในการสั่งสอนลูกหลานอยู่ แต่ก็มีแนวโน้มที่จะลดลงอีกทั้งแนวคิดคะลำอีสานถูกเบียดขับออกจากพื้นที่ความสนใจของคนรุ่นใหม่ไปทุกที ทำให้แนวโน้มการธำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้มีความเสี่ยงที่จะสูญหายไปพร้อมกับคนรุ่นเก่า ดังนั้น

(๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกระทรวงวัฒนธรรม และวัฒนธรรมจังหวัดในภาคอีสาน ควรเร่งรณรงค์ให้มีการใช้คะลำอีสานในการสั่งสอนเยาวชนในสังคม และ

(๒) ควรมีการสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้คะลำอย่างแพร่หลายในชุมชนและโรงเรียน เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ

๔.๒.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นศึกษาความเป็นมา ความหมาย ลักษณะของคะลำ แล้วทำการวิเคราะห์ตีความคะลำตามกรอบแนวคิดของหลักพุทธจริยธรรม ก่อนจะศึกษาอิทธิพลของคะลำที่มีต่อสังคมอีสานในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการศึกษาโดยการสังเกต และเห็นว่ามีส่วนที่ยังไม่ได้วิจัยหรือค้นคว้าศึกษา จึงขอเสนอแนวทางของการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

(๑) ควรทำการศึกษาเชิงสำรวจในประเด็นอิทธิพลของคะลำที่มีต่อสังคมอีสานในปัจจุบัน

(๒) ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบหลักจริยธรรมจากบทคะลำของภาคอีสานกับหลักจริยธรรมในสุภภาษิตภาคอื่นๆ ของประเทศไทย

(๑) ควรศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของคำในบทสนทนากับในฉันทบทที่เป็น
เอกสาร เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเอกสารแต่เพียงอย่างเดียว

(๔) ควรศึกษาวิเคราะห์ภาษาที่ใช้ในคำดั้งเดิมและภาษาที่ใช้ในคำปัจจุบัน
ในด้านคุณค่าและความหมายเชิงจริยธรรม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

เค.เอ็น. ชยติลเลเก. จริยศาสตร์แนวพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). แปลโดย สุเชาว์ พลอยชุม.

กรุงเทพมหานคร : โครงการผลิตตำราภาควิชาปรัชญา คณะศาสนาและปรัชญา สภา
การศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๓๗.

ชลิต ชัยครรชิต. สังคมและวัฒนธรรมอีสาน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

ชาย โพธิ์สีดา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและ
สังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. เทคนิคการเขียนเค้าโครงการวิจัย : แนวทางสู่ความสำเร็จ. กรุงเทพมหานคร :
บริษัท ไทเนรมิตกิจ อินเตอร์ โพรเกรสซีฟ จำกัด, ๒๕๔๕.

คุณเดือน พันธุมนาวิน. หลักและวิธีการประมวลเอกสาร เพื่อความเป็นเลิศในการวิจัยทางจิต
พฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕.

บุญเกิด พิมพ์วรมงคล และคณะ. พจนานุกรมภาษาถิ่นอีสาน (เว้าอีสาน). ขอนแก่น : โรงพิมพ์
คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๕.

บุญเกิด พิมพ์วรมงคล และนภาพร พิมพ์วรมงคล. ฮีต-คอง-กะล่ำ. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลัง
นานาวิทยา, ๒๕๔๖.

เบญจวรรณ นาราวัจ. ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาอีสาน. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

ประยงค์ แสนบุราณ เทพพร มังธานี และภคินิษฐ์ เพชรปานิวงศ์. การตีความผญาอีสานเชิงปรัชญา.
ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.

- ปรีชา พิณทอง. “ผญา” ภาษิตโบราณอีสาน. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม, ๒๕๓๔.
- พระเทวินทร์ เทวินโท. แก่นพุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ม.ป.ป.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๐.
- วศิน อินทสระ. พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกราว, ๒๕๔๑.
- วิทยากร เชียงดูล. ปรัชญาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธาร, ๒๕๕๑.
- วิทย์ วิศทเวทย์. จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด, ม.ป.ป.
- สวิง บุญเจิม. ตำรามรดกอีสาน. อุบลราชธานี : สำนักพิมพ์มรดกอีสาน, มปป.
- สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺสมหาเถร). พจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลาง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๑๕.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๖.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี. วัฒนธรรมพื้นถิ่นอีสาน. อุดรธานี : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี, ๒๕๕๐.
- สำลี รักสุทธี. สืบสานตำนานงานบุญประเพณีอีสาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๕๐.
- สีน้ำ จันทร์เพ็ญ และคณะ. มุลมังคังเดิม. กภาพสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๕๓.
- อุดม บัวศรี. ผญาภูมิปรัชญาชีวิตของชาวอีสาน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๐.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

โชติวุฒิ พลวิเศษ, ร้อยโท. “การศึกษาตีความผญาเชิงจริยศาสตร์ที่ประยุกต์ใช้ในสังคมไทยในปัจจุบัน”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

พรสวรรค์ สุวรรณศรี. “การวิเคราะห์คุณค่า การดำรงอยู่ และการสืบทอดผญาอีสาน”. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระครูอภิรักษ์ชัยมงคล (พระมหาตุ้ กิตติวณฺโณ วงษ์มณี). “การศึกษาผญาเชิงจริยธรรมที่พระภิกษุชาวอีสานนำไปใช้สอน”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

สัญญา สะสอง. “แนวคิดเชิงปรัชญาในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

อดิศร เพียงเกษ. “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องบุญ-บาปที่ปรากฏในผญาอีสาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

(๓) ภาษาอังกฤษ

C.D. Brood, Religion. **Philosophy and Psychical Research**. Cambridge : Rautledge & Kegam Paul, 1953.

Edelglass, William and Garfield, Jay L. **Buddhist Philosophy : Essential Readings**. New York : Oxford University Press, 2009.

George C. Kerner. **The Revolution in Ethical Theory**. Oxford : Oxford University Press, 1966.

Keown, Damien. **The Nature of Buddhist Ethics**. New York : Palgrave, 2001.

Nikotai Bukarin & E. Procbrazhcnsky. **The ABC of Communism**. Michigan : The University of Michigan Press, 1966.

Sigmund Freud. **Civilization and Its Discontents**. The International Psycho-Analytic Library No.17, Cambridge: The Hogarth Press, 1957.

Stcherbatsky, Fedor Ippolitovich. **Buddhist Logic**. New York : Dover, 1962.

Thanissaro Bhikkhu. **The Buddhist Monastic Code**. California : Metta Forest Monastery, 2007.

(๔) ภาษาลาว

ทองคำ อ่อนมะณีสอน. **วัดเจนนานุกมพาสาลาว**. เวียงจันทน์ : กะชวงสีกสาทิกาน สถาบันคั่นคว่ำ
วิทะยาสาดการสีกสา, ๑๕๕๗.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-นามสกุล : พระครูสังฆรักษ์วิวัฒน์ อภิชาโต (สุวรรณศิริพงษ์)
ได้รับแต่งตั้งสมณศักดิ์ที่ พระครูวิวัฒน์ธรรมวาที วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๓
- เกิด : วันเสาร์ที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ ณ บ้านเลขที่ ๑๐๒ บ้านสระมะค่า ตำบลหินลาด อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา
- บิดา-มารดา : นายลา ทองนาค และนางภู ทองนาค
- อุปสมบท : วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๐ ณ พัทธสีมาวัดอุทัยมัคราม ตำบลหินลาด อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา
พระอุปัชฌาย์ พระครูอาทรนวกิจ
พระกรรมวาจาจารย์ พระครูปฐมวนารักษ์
พระอนุสาวนาจารย์ พระเจือ
- การศึกษา : นักรธรรมเอก สำนักเรียนวัดกลาง จังหวัดมหาสารคาม
พ.ศ., พ.ม. กรมการฝึกหัดครู
พธ.บ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- การทำงาน : พ.ศ.๒๕๒๖-๒๕๔๐ ครูสอนพระปริยัติธรรม วัดพระสิงห์ แผนกธรรม
พ.ศ.๒๕๒๖-๒๕๓๒ ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
โรงเรียนวัดเชตุพนศึกษา (วัดเชตุพนเชียงใหม่)
พ.ศ.๒๕๓๓ ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
โรงเรียนพุทธชินวงค์ (วัดศรีโสดา)
พ.ศ.๒๕๓๔-๒๕๔๐ ครูสอน โรงเรียนธรรมราชศึกษา
(วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร)
- ปัจจุบัน : พำนัก ณ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่
โทรศัพท์ ๐ ๕๓๓๒ ๖๐๓๔, ๐๘๑ ๕๕๘ ๖๕๓๔